Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

Бүгэдэ арадай газетэ

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

1993 МАЙН 29
Зунай эхин (могой) һарын 8
СУББОТО
Гарагай 7
№ 99 (18713)
газетын сэн.
Ахилан — 50 мүн.
Хэлсээтэ сэн.

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ТОЛГОЙЛОГШОНОРОЙ СОВЕДЭЙ РОССИН ФЕДЕРАЦИИН НЮТАГУУДАЙ БОЛОН НЮТАГУУД ХООРОНДЫН ЭБЛЭЛНҮҮДЭЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ ХАБААДАЛГАТАЙГААР АБАҺАН

МЭДҮҮЛГЭ

Федеративна Хэлсээе ашаг үрэтэйгөөр бэелүүлхэ, нютагуудай нэгэдхэгдэмэл политикые үнгэргэхэ ба Россин Федерацида Конституцяар хараалагдаһан хубилалтануудые амжалтатангаар бэелүүлхэ зорилготойгоор **ингэжэ мэдүүлнэбди:**

1. Федеративна Хэлсээе бэелүүлгэ ба Конституцяар хараалагдаһан хубилалтануудые ажабайдалда нэбтэрүүлгэ хадаа нэгэн ниитэ үйлэ хэрэг мүн. Федеративна Хэлсээе Россин Федерациин шэнэ Конституцитай үндэһөөрнь нэгэдхэһэнэй ашаар лэ Федеративна Хэлсээе бэелүүлжэ болоно.

Россин Федерациин Конституци хадаа Россин олон үндэһэ яһатанай гүрэнэй байгууламжын бүрин бүтэнниие ба нэгэн ниитэ байдалые лаб найдамтайгаар хангаха. Федерациин бүрин бүтэнниие ба Россин демократическа ёһото байдалда нэлжэн оролгые, экономикын талаар хубилалтануудые үнгэргэжэ байгаа эрхэ байдалда Россин элдэб нютагуудай бүхы талын хүгжэлтые хангаха зорилготой гэжэ тоолонобди.

2. Тохёолдоод байһан засагай түгшүүрилтэн байдалые эбэй гуримаар усадхаха ёһотой Федеративна харилсаануудые баталха, арадай засагай гол ёһонуудые, засагай хубаарилтые ба хүнэй эрхые хамгаалха гэшэ Конституцяар хараалагдаһан хубилалтануудай гол удха болоно, гүрэнэй саашанхи хубилалтануудые амжалтатайгаар үнгэргэхэ арга олгохо байна.

3. Федеративна Хэлсээгээр тааруулан гуримшуулагдаагүй харилсаануудые федеральна засагай ба Федерациин субъектнүүдэй, тэрэ тоодо мүнөө хүрэтэрөө Федеративна Хэлсээндэ гараа табяагүй республиканууда хоёр талын хэлсээнүүдэй үндэһэн дээрэ тааруулан гуримшуулжа болоно. Россин Федерациин элдэб нютагуудай хүгжэлтын хэмжээе шата шатаар зэргэсүүлэн тааруулха шэглэлтэй социально-экономическа ба эмхидхэлэй удха шанартай хэрэгтэй бүхы хэмжээнүүдые абаха гээд Россин Федерациин Президентдэ, Министрнүүдэй Соведтэ—Россин Федерациин правительствада, Россин Федерациин республиканууда, хизаар, область, автономито область, автономито округ, Москва ба Санкт-Петербург хотонуудай засагай зургаануудта даалгаха.

4. Россин Федерациин Конституциин проектын нэгэн ниитэ ба зүбшэгдэһэн текстые, мүн тэрэнние баталан абаха арга нүхэсэлнүүдые зохёон найруулха гэшэ Конституционно суглаанай гол зорилго болохо ёһотой.

5. Федеративна Хэлсээ бэелүүлгые хангаха хуулита хэдэн актнуудые бэлдэхын тула хэрэгтэй хэмжээнүүдые абаха гээд Россин Федерациин Президентдэ дурадханабди.

6. Россин Федерациин шэнэ Конституциин проект соо Федеративна Хэлсээгээр тодорхойлогдоһон статусынь республиканууда үлөөгөө һаа, дээрэ гээд тоолонобди. Гэхэтэй хамта Федерациин бүхы субъектнүүдэй социально-экономическа һалбарин адли эрхэнүүдэй гол ёһонуудые проект соо оруулха хэрэгтэй.

Россин Федерациин нютагуудай болон нютагууд хоорондын эблэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар Россин Федерациин республикануудай толгойлогшонорой соведэй 1993 оной майн 26-да Москва хотодо болоһон заседани дээрэ баталан абтаа.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

ЭХЭ ХЭЛЭНЭЙ АЙҺАН САГТА...

дэ тогтон торонгүй урихан хаа хүрэжэ ерээд, хүхэ ногоохон даллан байхадань, хүнэй зо байлтан аал. Эгээл энээн хүүгэднай үргэлжэ зосоом рай амисхал үгэжэ байхадаа, сагташье доторонмнай бүрхэ а, уйтарһан ядарһан сэдьхэ ужам болгожо байдаг гэбэл, тиимэ гэжэ зүбшөөхэл ёһо-

эдэнэймнай, залуу үетэнэйм ын оюрһые ехэ гэдэгые мар хогүй. Эдэмнай элинсэгүүдэйн тэ дайдын хүйһэн дээрэ бу алхануудаараа мүр гаргажа, лата малгайгаараа улас бүхэн » гүүлэжэ, үндэһэнэйнгөө нэ е аоажа ябаха манай түлөө ээдынь болохо гэһэн бодол маай орожо байхадаа дэмбэ гү?.. Хэрбээ үндэр түрүүн ороһон байбалынь, тэрэ 'сэрээ түлөөлэгшэ ганса буряад хүб алдар нэрэеэ абажа ябаха бо толгой соогоо, зүрхэ сэдьхэл уласуудай түлөөлэгшэдһөө дор доторой баялигтай байха боло даа. Тэрэ баялигые манай ерөө эмжэтэ түлөөлэгшэдэ хэн үгэ э, аабагархан үхибүүн ябаха нютагайнгаа һайханиие сэдь уһан соогоо «гэрэлтэ толёр» абахыень анха түрүүн эхэ, рынь, эгэшэнэрынь, айл хото шадынь, нүхэдынь, хорёошо абан хуу бүгэдэ оюун сэдь хэшэгтэ шэлигүүлэн, доторойнь болгохо жэшээтэй. Энэ түлөө ехэхэн болоходо, гэр бүлын » һургуулиин багшанарта тушаагаашье һаа, өөһэдынгөө үргэлжэлүүлһээр лэ байха ёһо-

тэрээхэн «түлөөлэгшэмнай» да ороходоо бэлигтэй, һүбэлгэн шанарай аша туһаар програм дүүр һонирхолтой элдэб мэдээ абадаг ушарһаа тэрэнэй анха һэрижэ, өөрын һонирхолтой. түсгаар. ерээдүйнгөө мэргэжэл шлаха алхамуудынь эгээл тэрэ һургуулиингаа богоһонһоо эхилнэ. хэлэн. литература эндэ мүлигдэн шухала.

һайхан буряад хэлэеэ дамжуу элинсэгүүдэйнгээ абажа ябаһан ёһо заншал, арад зонойнгоо сан хэдэрхэһээ гадна үндэһэ яһата үндэр хүсэл — үгэ буляалда үгэ хэлэхэ уран һайханай хүндын эдеэ хоол дээрэн зөбөл, бууза баншаһаа эхилжэ, айлнадай урда табихаһаа эхи лаарһан зоной, нүхэдэйнгөө ур һайханаар хэлэхэ үгэтэй, тэрэ хэлэн дээрэ оршуулан тайл шадабаритай байбал, нимэ хүн гаа түлөөлэгшын дипломдэ жэшээтэй гэшэл. дэ бүгэдэмнай үнгэтэ юртэмсын дэ һонирхол һэдэбтэй сэдьхэл

2

зүрхэнһөө дулдыдаха байха. Һонирхолоор халижа ябаха хүнэй шанар гэжэ байха. Тэрэгүйдэ хооһон үгэ болоод лэ дүүрэшэхэ жэшээтэй. Тиимэ ушарай тохёолдохогүйн түлөө энэ эдир үетэнэйнгөө һонирхол татуулха хэрэгтэ хэн хонтгүй оролдоогүй һаамнай, хамаг үүсхэлнай һүнэжэ болохо, хүсэд зуун жэл тоолоогүй бантарнай, зуухагнай хүйтэрөөд, зугаа үгэмнай буряад бэшэ болоод... харахада, аягын шэнээн хоёр хасартай, һарнагар нялсагархан хамартай, зурыһан уйтахан нюдэтэй хабтагар гэгшын нюурһаа ондоо энэ гэхэ буряад тэмдэггүй болошоод байхал даа. Үнгэргэнэ бэшэ гүт гэжэ магадгүйт! Бэшэ даа, бэшэ. Хүсэд зуун жэл үнгэрөөгүй байхада, хойто аймагуудтамнай буряад хэлэнэйнь үншэрөөд байһые хаража байна бэшэ гүбди? Буряад хэлэн дээрээ элидхэл хэжэрхихэ хүн тиимэ бэлээр олдоод ерхихогүй даа.

1902 ондо Ц. Жамсараногой уран үгэ суглуулжа ябахада, хэды ехэ баялиг тэрэ аймагуудтамнай байһан байгаа гээшэб:

Найман хүлжэ наранин
Гэрэл барижа дурдабаб
Юһэн хүлтэ наранин
Тула барин дурдабаб...

Ц. Жамсараногой энэ үнэтэ тэмдэглэлнүүд Ленинградай «Восток» гэһэн Номой санда хадагалаатай. тэндэ түсгаар зүбшөөлөөр орожо, үнэтэ документ, бэшэлгэнүүдтэй танилсажа болохо байнал даа.

Би 1963 ондо хоёрдохи хүн болоно (минии урда тээ Ц. Н. Дугаршимаев) «эдэ үнэтэ документнүүдтэй танилсааб» гэжэ гараа табиһан байгаа һэн). Танилсаһан дээрэһээ энэ эрдэмтэмнай Буряадтаа хэды ехэ юумэ хээ гээшэб гэжэ зосоогоо уярхаһаа гадна бодоод үзэхэдэ, «Саг сагтаа. сахилза хүхэдөө» гэһэн зүб лэ байна даа. Үгүүрһаа харабал, поэзи, литературамнай мүндэлэн түрэхэдөө хойто аймагуудтамнай үлүү ехэ үрэжэлтэйгөөр мандаһыень тэмдэглэлтэй. Энээниие «Гэсэр» гэһэн зохёолнай баталан байна ха юм!

Алишье сагта наран мандадагаараа мандаха. Алишье сагта арад зон өөрынгөө ами наһанай зула бадараажал байха.

Сэхыень хэлэхэдэ, гүрэн түрэ, засагнайшье урданьшье, мүнөөшье, юуһээшье урид үхибүүдтэ анхаралаа табина ха юм. Жэл бүхэндэ Үхибүүдые хамгаалха заншалта үдэр хэды үргэнөөр үнгэргэгдэдэг гээшэб? Һүрин һүринуудаар хүхюун зугаа наадан зэдэлхэһээ гадна холо ойрын барисаан үнгэ бүриин зуланууда бадараан, хэдэн яһатан уласууд: монгол, тува, хальмаг, буряад саха гэхэ мэтын үхибүүд сугларжа, хэды ехэ найр наадан наярлаг гээшэб! Эдэ бүгэдэ Шэнэ хүнэй, Шэн ажабайдалда шэнхинэн орохын тэмдэгүүд гэжэ сэдьхэл зүрхөөрөө мэдэржэ, буряад соёлоо хэдэн дабхар үргөөтэй болтохын түлөө бүгэдын оролдолго гэжэ. ехэ багагүй хүн нэрэ абажа ябаһанай хуули гэжэ алмаз дээрэ алтан үзэгөөрөө бэшэхын тула буряад хэлэеэ үбэр соогоо «һахюуһан» болгоод абажа ябая.

Хүнине сэсэн болгохо шэнжэтэй,
Хүндэ сагта сэдьхэл абарха шэдитэй,
Үбэртэлжэ ябадаг хэлэеэ
Үгэхэгүйлби хэндэшье, мэдээрэй;
Түрэлхи хэлэмни.
Хэншье буляажа абахагүй,
Хэншье муу гэжэ баһахагүй,
Хэрбээ тингэхэ болоо һаань,
Хэнэйшье урдаһаа хэлэхэ хэлэтэйб,
Түрэлхи хэлэмни.
Түрэл хүнүүдэйнгээ байгаа сагта
Түби дээрэ мандажал байхаш,
Түрэл шинииингээ байгаа сагта
Түрэл хүнүүдш мандажал байха,
Түрэлхи хэлэмни.
Тон жаахан үхибүүдэй
Түл-мал шалшарантаад
Түрэл буряадаараа дуутархадань,
Туйлгүй ехээр баярлахаш даа,
Түрэлхи хэлэмни.
Иимэхэн хүнүүдэй байһан сагта
Эжэлһээ үлэжэ үншэрхэгүйлши,
Эхын хэлэнэй байһан сагта
Эрьехэ үетэмнай таһархагүйл,
Түрэлхи хэлэмни.

Цырен-Дулма **ДОНДОКОВА**,
Буряадай арадай поэт.

ЭРЮУН АМИСХАЛ ҮЗЭГДӨӨ

рын гурбадахи ар й тэн багһаа рес дотор урин дулаан эхилээ һааб даа. һаа дулаан агаа жэ ерэхэдэ, респуб да аймагуудта 29 — рин, Романовкада градус дулаан бо шэ, тайгын саһан харьялан урдажа Тингэһээр байтар, Сибирьһээ хүрэжэ ерэһэн һэрюун агаар республика дотор сагай уларил сага зэргэ хубилгажархиба. Секундын 17—24 метр хүсэтэйгөөр һалхилһан, хура бороо ороһон. Үдэртөө 13—15 градус дулаан, зарим нютагуудта һүниндөө хүйтэн амисхалтайгаар һэбшээлһэн, жабарлаһан байха юм.

Ойрын үдэрнүүдтэ сагай уларил ямар байха хаб гэһэн асуудал хүн бүхэнние һонирхуулна ёһотой.

Майн 30—31-нэй үдэрнүүдтэ республика дотор 13—18, хойто аймагуудта 8—13 градус дулаан, харин һүниндөө республикын диилэнхи нютагуудта 0—5 градус хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

Ц. ЖАЛСАНОВА,
Улаан-Үдын Гидрометобсерваториин ахалагша инженер.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДТЭ

Буряад Республикын Верховно Соведэй Президиумэй ээлжээтэ заседани болоно үнгэрбэ. Президиумэй тус заседаниин дээрэ «Буряад Республикын 1993 оной нэгэдхэгдэмэл бюджедые тодорхойлхо тухай», «Буряад Республикын Верховно Соведэй XII сессиин хоёрдохи хубида зүбшэн хэлсэхэ зүйлнүүд тухай» асуудалнууд хаража үзэгдөө.

Нэгэдхи асуудалаар Буряад Республикын финансын министр В. А. Дырхеев элидхэл хэбэ. Тэрэ 1993 оной нэгэдхэгдэмэл бюджедэй онсо зүйлнүүд дээрэ тогтохо зуураа, тус түсэб олохын ушарта багсаамжалһан, уридшалан хараалһан удхатай гэжэ тэмдэглэбэ. Жэлэй туршада республикын бюджедтэ хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүд оруулагдажа болохо байна ха юм.

Республикын финансын министр В. А. Дырхеевэй элидхэл тухай Экономикын талаар Буряад Республикын гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Ф. М. Маторин, республикын налогой инспекциин начальнигай орлогшо Г. А. Шлыкова, республикын Верховно Соведэй Бюджедэй, финансын, экономическа реформын талаар комитедэй түрүүлэгшэ Л. Д. Турбянов, арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй түрүүлэгшэ В. Н. Яковлев, Буряад Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов һанамжаяа хэлэжэ, бюджедэй зарим асуудалнуудые тодорхойлһон байна.

Буряад Республикын Верховно Соведэй XII сессиин хоёрдохи хубида хаража үзэгдэхэ асуудалнууд заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тус сесси дээрэ хараалагдаһан асуудалнуудһаа гадна Россин Федерациин шэнэ Конституциин проектнүүд тухай, «Буряад Республикын Конституцида (үндэһэн Хуулида) нэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын Хуули тухай гэхэ мэтэ асуудалнууд нэмэжэ оруулагдаба.

Буряад Республикын Верховно Соведэй Президиумэй Зарлиг

Д. А. ДЫЛГЫРОВТЭ «БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ИСКУССТВЫН ГАБЬЯАТА АЖАЛ ЯБУУЛАГША» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ.

Искусствын талаар габьяатай байһанайнь түлөө Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ **Дылгыров Дугар Аюшеевичта «Буряад Республикын искусствын габьяата ажал ябуулагша»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряад Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Л. ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото
1993 оной майн 25.

ХАНИ ХАРИЛСААНАЙ ХАРГЫ НЭЭГДЭЭ

Аяар холын Краснодарка хизаарһаа ерэһэн делегациин гэшүүд бүлэг бүлэгөөр хуоааржа, Буряад оронoймнай томо ехэ предприятинуудай ажалша коллективүүдтэй, дурасхаалта газарнуудтай танилсаа, хани халуунаар угтагдаа.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Сагановай хүтэлбэрилһэн бүлэгтэ ороһон Краснодарска хизаарай захиргаанай толгойлогшо Н. Д. Егоров түрүүтэй делегациин гэшүүд Улаан-Үдын «Нарин сэмбын мануфактура» бүлгэмдэ «Бурятфермаш» заводто, Этнографическа музейдэ ошожо, уулзалга хээ.

...Забайкалиин арадуудай Этнографическа музейн комплекснүүдтэ, шэмээнэгүүдэй, хасагуудай, буряад зоной ажаһуудаг байһан байшангуудта национальна хубсаһатай «Забава», Улаан-Удын шэмээнэгүүдэй, мүн «Тоонто» гэһэн фольклорно ансамбльнуудай гэшүүд хани халуунаар угтажа, дуу, хатараа бэлэглэбэ. Краснодарайхид «тоонтынхидтой» хамта хани харилсаанай дүхэриг соо буряад арадай ёохор хатаралсаа...

Тиихэдэ нүгөөдэ бүлэг «Бурятагропромремонт», Загарайн бройлерно фабрика, Үнэгэтэйн совхоз ошожо, ажал хэрэгүүдтэйнь танилсаба. Энэ бүлэгые республикымнай хүдөө ажахын министр Н. Н. Найданов хүтэлбэрилһэн байна. Бусад бүлэгүүд ондоо газараар ябаа.

Краснодарһаа ерэһэн делегациин гэшүүд Ивалгын дасан, Байгаалиин музей, Байгал далай ошожо, хужарлан хараба. Эб нэгэдэлэй эхи табиһан уулзалгануудай, аша туһатай хөөрэлдөөнүүдэй түгэсхэлдэ Буряад Республикын ба Краснодарска хизаарай хоорондо харилсаа тогтоохо хэлсээнүүд баталагдаа. Хани барисаанай харгые нээһэн эдэ уулзалганууд ехэ удха шанартай, аша туһатай байна.

Б. ОРБОДОЕВА.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо М. Н. Семенов һаяхан уулзалга хэбэ.

Гүрэнэй байгаалиин национальна Түнхэнэй парк тухай асуудал эмхидхэлэй шатада гай мартагдажа байһан заншалнуудые һэргээжэ, нлангаяа ургажа ябаа залуушуулые ниигүүлэхэ һайхан сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ, һургаха хэрэгтэ ехэ нүлөөлхэ байха.

— Түнхэнэй национальна

НАЦИОНАЛЬНА ПАРК БАЙГУУЛАГДАХА

байна, проектын хүдэлмэри хэгдэнэ, олон эрдэмтэд хабаадуулагдаа. Мүнөө кадрнуудай, һан жасын, эмхидхэлэй асуудалнууд шиидхэгдэнэ гэжэ Михаил Иннокентьевич ойлгуулаа.

Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, ойрын ерээдүйдэ гансашье туризм болон амаралтын газарнуудые олошоруулха бэшэ, тус паркын байгуулагдахада, Түнхэнэй талада ажаһуужа байһан бүхы арадуудай соёлые саашадань хүгжөөхэ арга боломжо олдохо байна. Тиимэһээ Буряад ороноймнай жэнхэни һайхан байгаали хамгаалагдахаһаа гадна, арадуудаймнай элинсэг хулинсагай паркын шадаал һаа, түргэн хүл дээрээ гаража, хүгжэжэ, ойрын ерээдүйдэ аша үрэтэйгөөр ашаглагдахынь түлөө Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет оролдохо байха,— гэжэ М. Н. Семенов найдуулаа.

Уулзалгада хабаадагшадые һонирхуулһан асуудалнуудта республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо М. Н. Семенов харюусаад, мүнөө жэлэй хабарай тарилгые агротехническэ саг болзор соонь шанар һайнтайгаар дүүргэхэ шухала асуудал дээрэ тогтожо зоригжуулаа.

Н. ХАНХАРАНОВ.

Һү һаали дээшэлүүлхын түлөө

ШҮҮМЖЭЛЭЛ ХЭГДЭЭ, ДУРАДХАЛНУУД ОРУУЛАГДАА

Агуу Илалтын һайндэрэй урда тээ Кабанскын районой захиргаанай, хүдөө ажахын управлениин үүсхэлээр энэл районой түрүү һаалишадай «түхэрээн шэрээ» Селенгинск тосхондо болоо үнгэрбэ. Энэ уулзалгада ажахынуудай 60 һаалишад, ахамад мэргэжэлтэд болон хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаба.

Мүнөө жэлдэ үнгэргэгдэһэн «түхэрээн шэрээгэй» онсо илгаань гэбэл, урда жэлнүүдэйхидэл адли, элидхэл хэгдэбэгүй. Энэ уулзалгые районой захиргаанай гулваа А. С. Гурулев хүтэлбэрилһэн байна. Хандалын совхозой Фофоновой һү һаалиин фермын һаалишан Любовь Андреевна Нэюрьева, Твороговой совхозой Шигаевай һү һаалиин фермын һаалишан Валентина Васильевна Мошкинова, энэл ажахын Твороговой һү һаалиин фермын һаалишан Любовь Васильевна Нечкина, Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын Тимлюйн һү һаалиин фермын һаалишан Роза Васильевна Александрова, энэл ажахын Закалтусан һү һаалиин фермын һаалишан Александр Геннадьевич Иванов гэгшэд удаа дараалан, үгэ абажа, үнгэрһэн жэлдэ туйлаһан ганса амжалтануудаа дээрээ тогтонгүйгөөр, харин сагаан эдеэ үйлэдбэрилгэ хайшан гээд дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриингөө ашаг үрые саашадань лагаад хэрэглэхэ, өөһэдтөө аша туһа абаха асуудалнуудта анхаралаа хандуулһан байха юм. Жэшээ болгон хэлэбэл, Хандалын совхозой һаалишан нүхэр Нэюрьева нимэ сонтэй дурадхалнуудые оруулаа:

— Үнеэдһээ һү ехээр һаахын тула тэдээндэ нэн түрүүн нэмэтэй һайн үбһэ тэжээл зоотехническэ нормоор эдюулхэ хэрэгтэй ха юм. Республикын хүдөө ажахын министр Н. Н. Найданов Буряад оронoй түрүү һаалишадай уулзалга-зүблөөн дээрэ элидхэл хэхэдээ, нимэ эрилтэ табиһыень мартаха ёһогүйбди. Биологическа нормын ёһоор, үнеэн бүхэндэ жэл соо 20—25 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл эдюулхэдэнь, эдэ мал 1200—1600 килограмм һү үгэхэ аргатай. Тэжээлыень миил 5 центнерээр нэмэгээ гэшэ һаамнай, үнеэдэй һү шэмэнь аяар 350 килограммаар дээшэлхэ гэжэ хэлээ һэн. Тиимэһээ манай нютагай эрхэ байдалда үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ, һаамхай үнеэдээ һайн бэлшээридэ адуулха гэшэ айхабтар ехэ удха шанартай.

Һангалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын һаалишан А. Г. Ивановта үгэ үгэхэдэнь, һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй хугасаа соо һү һаали эрхилэлгэдэ ноёдой талаһаа анхарал хандуулагдахаяа болёо, Дэлгүүрэй оршон байдалда малшад эгээл доройбайдалда ороо, салин хүлһэнэйнь бага гээд мэдүүбэ.

Уулзалгада хабаадалсаһан ажахынуудай ахамад зоотехнигүүд зарим совхозуудай директорнүүд өөһэд өөһэдынгөө һанамжануудтаа хубаалдахадаа, үнгэрһэн 1992 ондо хүдөө ажахыда тохёолдоһон хүшэр хүндэ байдал дээрэ тогтоһон байна. Тиихэдээ тэдэнэр ажахы бүхэнэйнгөө ажал хэрэг, мүнөөдэрэй хүшэр хүндэ байдал, хүдэлмэридэнь һаад хэжэ байһан дутуу дунданууд, хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд тушаа хэлэбэ.

Районой хүдөө ажахын управлениин начальник В. М. Коршуновой мэдээсэл соошоо ойлгожо абахада, эндэ бүхыдөө 420 һаалишан хүдэлдэг юм байна. Эдэнэр соошоо миил 60 хүнинь жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 2500 килограммһаа дээшэ һү һааба. 15 түрүүшүүл гурбан мянгатанай дабаае гаталжа гараһан габьяатай, Виталий Михайлович саашань районойнгоо мал ажалай хүгжэлтэ дээрэ тогтобо. Кабанскын бүхы түхэлэй ажахынууд үнгэрһэн 1992 ондо бүхыдөө 16 351 тонно һү һаахаар хараалһан һаа, оройдоол 12 883 тонно продукци абаа. Энэнь урзанда жэлэйхидэ орходоо, 3081 тонноор бага болоно. Ингэжэ тус районой малшад жэлэй туршада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1923 килограмм һү абаба гээшэ. 1991 онойхитой сасуулхада, тэрэнь баһал 16 процентээр доошо болоно. Сагаан эдеэ үйлэдбэрилхэ талаар мүнөө жэлэйнгээ байдал тушаа нүхэр Коршунов шэнжэлэлгэ хэхэдээ, һү һаалимнай нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо, 5283 центнерээр баһал доошоо ороо гэжэ онсолһон байха юм.

Районой захиргаанай гулваа А. С. Гурулев энэ һалбарида бии байһан дутуу дундануууд, шиидхэгдэхэөр болоһон асуудалнууд дээрэ тогтожо, һанамжатаяа хубаалдаа, дурадхал оруулаа.

Энэ уулзалгада хабаадалсаһан Буряад Республикын хүдөө ажахын министр Н. Н. Найданов үгэ абахадаа, Кабанскын райондо һү һаалиин үдэр бүхэндэ доошолжо байһанай гол шалтагаануудыень тооложо, элирхэйлжэ үгөө. Жэшээлхэдэ, районой захиргаан, хүдөө ажахын управлени, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд һаалишадай, фермэнүүдэй дунда ямаршье эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулхаяа, тэдэнэрэй ажабайдалдань бодото анхарал хандуулхаяа болиихой. Энэ хэрэгтэ анхарааргүйдэ аргагүй. Саашань тэрэ зунай бэлшээриин хаһые эмхи гуримтайгаар хэрэглэхэ, энэ элдин һайхан сагта адуу малайнгаа ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ, хямда сэнтэй продукци үйлэдбэрилжэ абаха асуудалнуудта тогтоһон байна.

Уулзалгын эсэстэнь жэлэй туршада ажалдаа үндэр дүнгүүдые туйлаһан һаалишад районой захиргаанай болон хүдөө ажахын управлениин зүгһөө урмашуулагдаба. Хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой талаар министерствын, агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай республиканска комитедэй зүгһөө Хүндэлэлэй дипломуудые, 10 мянган түхэриг мүнгэн шан ба үнэтэ бэлэгүүдые хүдөө ажахын министр Н. Н. Найданов олоной альга ташалган доро жэлэй турша соо үнеэн бүриһөө 3000 килограмм һү һааһан районой түрүүшүүлдэ барюулба.

Н. ДОНДОПОВ.
Буряад Республикын Хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой талаар министерствын ахамад зоотехник.

Шиидхэгдэхээр болоһон асуудал

ЯМАР ҮҮЛТЭРЭЙ ХОНИДЫЕ ҮСХЭБЭРИЛХЭБИБДИ?

Нимэ удхатай статья «Сельская жизнь» газетэдэ толилогдоо. Тэрэнь гол түлэб хүршэ Шэтын областиин хонин ажалда зорюулагдаһаншье һаа, энэнь манай Бурлад орондо баһал ехэ удха шанартай, сэхэ хабаатай байна.

Тиимэшье үни болоогүйл даа. Агын Буряадай автономито округто юрэ бусын ойн баяр тэмдэглэгдээ һэн. Энэнь нарин нооһотой забайкалиин үүлтэрэй хонидой бии болгогдоһонһоо хойшо 35 жэлэй ой байгаа. Нимэ һайндэр тэмдэглэхэ үндэһэ баримташье бии. Һая болотор Шэтын область Россида бүхыдөө абтадаг хониной мяханай, нооһоной 40 процентые үгэдэг байһан, энэ талаар үниинэй суурда гараһан Дон шадарай, Ставрополиин хонишодтой ана мана мүрысэдэг болоһон юм.

Һайндэр хадань түрүүшээр яһала магтаалай, һайшаалай үгэнүүд хэлэгдэбэшье, һүүлшэг тээ һалбарида мүнөө тохёолдоһон байдалда ехэтэ һанаагаа зобожо байһан тухайгаа олохон хүнүүд хэлээ. Юрэдөөл, һайн байнабди гэжэ һаахаралдаха үндэһэн үгы гэжэ сэхэ хэлэгдээ.

Үнэндөө, юун болоо гээшэб? Энэ һалбариин хүби заяан тушаа иитэрээ һанаата болохо ямар шалтагаан бии болоо юм? Ушар удхань юуб гэхэдэ, үнэхөөрөө областиин энэ һалбари арбаад-хорёод жэлэй саана бүхы Сибирь соогоо болон Алас-Дүрна зүгтэ ниилээд суутай солотой болоһон. Эндэхи хонидой нарин нооһон бүхы России Федерациин эгээл һайн шанартайнуудай тоодо ородог байгаа. Мүнөө энэ һалбаринь бэрхэтэйхэн байдалда оронхой.

Областиин хүдөө ажахын управлениин начальнигай орлогшо И. И. Куликовой хэлэһэнэй ёһоор, хамтын ажахынуудта мүнөө хониин һүрэг оройдоол гурба миллионһоо бага үлүүтэйхэн болоод байна. Харин оройдоол 14—15 жэлэй саана область соо хонидой тоо дүрбэ миллиондо хүрэһэн юм. Үрданайхитай сасуулхада хүрьгад 30 процент үсөөн абтадаг болоо, тэрэшэлэн хонидой нооһон жэл бүри 25 процентээр бага хайшалагдадаг болобо.

Энэ һалбариин нимэ ехээр уналга таба-зургаан жэлэй саанаһаа эхитэй. Тэрэ үедэ засагай дээдын зургаануудта, суглаа хуралнуудташье мүнөө байһан хонидойнгоо толгойе энэ зандань үлөөһэнэй хэрэггүй болоо, тэдэнние үсөөлбэл дээрэ гэһэн һанамжа ехэл нэтэрүүгээр нэбтэрүүлэгдэдэг болоһон юм. Областиин ажахынуудта хонидой тоо толгойе хоёр миллион болгобол зохисотой гэжэ нэгэ зариман дурадхадаг, нүгөө зариманиинь хэлэхэдээ, нэгэ миллион хонидтой байгаа һаамнай хүрөө гэжэ һанамжалагшадшье бии һэн.

Энээнние юугээр баримталдаг байгааб гэхэдэ, хонидой нооһо хүн зоной эдеэнэй стол дээрэ табиха бэшэ. Тиигээдшье нооһо үйлэдбэрилгэдэ миллион шахуу тонно тэжээлэй единицэ болохо үбһэ хоол гаргашалагдана. Хэрбээ тэрэнние үхэрнүүдтэ эдюулээ һаа, мяха, һү ехээр абажа, хүн зонние эдеэ хоолоор хангаха арга бии гэһэн бодомжонууд ходол хэлэгдэдэг болоо һэн. Эрдэм ухаанай шэнжэлгээр, ажал эрхилэлгын бодото туршалгаар батадхагдаагүй энэ һанамжа, дурадхалнуудые тэрэ үеын агропромой нэгэдэл дары түргэн бэелүүлжэ эхилээ. Энэнь баһал областиин хүдөөгэй ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ухаан бодолые абаһаар эзэлжэ, богонихон болзор соо хонидой тоо хаа хаанагүй хороогдожо эхилээ. Хэдэхэн жэл соо эндэ миллионһоо үлүүтэй хонид «хүтага доро» оруулагдашаһан байна. Тиигэжэ область хэдэн зуу миллион түхэригэй хониной мяха, нооһо дутуу абаа.

Шэтын үниинэй хонишодой хэлэхые шагнахада, аяар тэрэ табяад-жараад жэлэй саана Сталинай хатуу хуулиин үедэ, тиихэдэ гүрэнэй хиналтын министр байһан Мехлис гэгшын захиралтаар манай эндэхи хониин ажалда хэгдэһэнһээ өөрэгүй ехэ һандаралтай шанга сохилто мүнөө хэгдээд байна гэжэ тэдэнэр хэлсэнэ. Ушарынь гэхэдэ, тэрэ үедэ Мехлис гэгшэ нарин нооһотой забайкалиин үүлтэрэй хони үсхэбэрилжэ болохогүй гэжэ шангаар захирһан байгаа.

ХООРОНДОО ХАРШАЛДАХАГҮЙ ДАА

Мүнөө болоходо забайкалиин үүлтэрэй хонидой һайн һураг сууе дахин һэргээхэ асуудал гараад байна. Дэлгүүрэй үедэ хониной мяханай, нооһоной, арһанай, үнгэрхэдөө эбэр, туруунайньшье хэрэглэгдэхээр болоод байхада, энээн тушаа олон ондоо һанамжа бии болонхой. Хониин ажал эрхилхэ болон мяхалиг мал үсхэбэрилхэ талаар Забайкалиин эрдэм-шэнжэлгын технологическа институдай эрдэмтэдэй энээн тушаа баримталдаг һанамжа һонирхолтой. Областиин хүдөө ажахын управлениинхидтэй, мүн малай үүлтэр һайжаруулгын нэгэдэлэйхидтэй хамта хэһэн шэнжэлгэнүүд дээрэһээ үндэһэлэн, тэдэ эрдэмтэд иигэжэ дурадхана. Тусхайлбал, ажахынуудта нарин, нарибтар нооһотой хонидой хажуугаар, шэрүүбтэр нооһотой хонидые олон болгоходо өөрэгүй гэжэ тоолоно. Тиихэдээ областиин олонхи районуудта эрхим шанартай, үнэ сэндэ хүрэсэтэй нарин нооһо, мяха үгэдэг хонид һүрэгэй 85—90 процентнь байха ёһотой гэнэ.

Энээниинь олонхи ажахынуудай хонишод, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд дэмжэнэ. Имагтал энээнние хэрэг дээрэнь бэелүүлхын тула түрүү ажахынуудай дүй дүршэлые хэрэглэхэ шухала болоно. Жэшээлхэдэ, Кырын районой «Путь Ильича» колхоз һүүлэй гурбан жэлдэ хурьга, түлгэнүүдые түргэн томо болгохо арга хэрэглэнэ. Эндэ томо комплексдо 6 мянган түлгэнүүдые суглуулаад, нарин технологиин ёһоор түлжүүлнэ. Түрүүн тус бүридөө 27 килограмм шэгнүүртэй байһан түлгэнүүдынь һайнаар шахагдажа, жэл соо шэгнүүрээ 41 килограммда хүргэдэг. Эды олон хонидые оройдоол 6 хүн харууһална, эдеэлүүлнэ. Могойтын районой «Коммунизм» гэжэ агрофирмэдэ селекционер Б. Цыбиковэй хүтэлбэрилгэ доро баһал һайн үрэ дүнгүүд түйлагдана.

Түрүүшүүлэй дүй дүршэлые харахада, хонидой үүлтэрыень һайн болгохо хүдэлмэри оролдосотойгоор ябуулхадал ашаа үрэ гарадаг байна. Нэн түрүүн аргатай газартань тэжээлэй ургамалнуудай нэгэ жэлэй ногооной тарилгые ехэ болгохо, сабшалан, бэлшээри һайжаруулха хүдэлмэри гүримшүүлхэ, илангаяа хүнүүдые зүбөөр урмашуулжа шадаха хэрэгтэй гэжэ тэдэ тоолоно.

— Манай эндэхи хонидые һайнаар харууһалжа шадахаар, ажалдаа дуратай хүнүүдые олоно табиха хэрэгтэй. Теэд урданай бэрхэ хонишод улам үсөөн боложо байна. Тэдэнние халан абаха зон хомор. Ядахадаа дайралдаһан лэ хүнүүдтэ хонидоо даалгаха баатай болонобди,—гэжэ Шэтын областиин хүдөө ажахын управлениин мал ажалай таһагай начальник В. М. Евсюков голхоронгёор хэлэнэ.

— Забайкалидамнай хонидые үсхэбэрилжэ бодотоор шадаха үнэн шударгы хүнүүдһээ бүридэһэн нэгэшье кооператив бии болохогүй юм аа гү гэжэ үниинэй хүлеэгшэб. Тиимэ кооперативай бии болоо һаа, хамаг мэргэжэл шадабаряараа тэдээндэ миинтээр туһалха һэм,—гэжэ эндэхи хониин ажал эрхилэлгын болон мяхалиг мал үсхэбэрилгын эрдэм-шэнжэлгын институдай селекциин таһагые даагша А. И. Гладышевай хэлэһые баһал һананаб.

Энэ областиин хүршэ Буряад Республикада баһал олон жэлэй туршада гансал нарин нооһотой хонидые үсхэбэрилхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдадаг байгаа. Теэд мүнөө болоходо энэ нэгэл шэглэлынь туһа болохын орондо тодхор татажа захалаа. Мүнөө дэлгүүрэй үедэ гансал нарин нооһотой хонидые үсхэбэрилөөд байгаа һаа, холо ошоггдохогүй гэжэ бодото байдал харуулна.

Энэ талаар эдэнэй хүршэ Монгол ороной дүй дүршэл мүнөө болоходо хэрэгтэй болоод байна. Монгол оронойхид Буряад Республикаһаа урид ондо ондоо түхэлэй, элдэб үүлтэрэй хонидые зэргэ үсхэбэрилдэг болоо юм. Тэрэнэйнгээ ашаар нарин, шэрүүн нооһошье, хониной арһашье, тарган мяхашье уласхоорондын дэлгүүр дээрэ гаргажа худалдана.

БУРЯАД ХОНИДЫЕ НЮТАГТАНЬ БУСААХА

Хүршэнэрэйнгөө дүй дүршэлые һайса шэнжэлжэ үзөөд, Буряад Республикын зарим аймагууд шэрүүбтэр нооһотой, анхандаа эндэ үсхэбэрилэгдэжэ байһан нютагай үүлтэрэй хонидые олон болгохо хүдэлмэри ябуулжа эхилбэ. Мүнөө эндэ даб дээрэ монголой байдрагай үүлтэрэй таба мянга шахуу хонид асарганхай. Эндэхи нютагуудай байгаалиин эрхэ байдалда таараж, бусад үүлтэрэй хонидһоо дутуугүй продукци үгэжэ шадахаар болоо һаа, эдэ шэрүүбтэр нооһотой хонид олон болгогдобол, эсэстээ ашаяа баһал харюулхал даа. Ядахын сагта нютагай зондо аргагүй хэрэгтэй хониной арһан дэгэлшье олоор оёжо худалдаа һаа, хэды һайн бэлэй.

Тиихэдээ энэ шэнэ шэглэлынь эндэ үниндһөө хойшо заншалта болоһон нарин нооһотой меринос хонидые үсхэбэрилдэг гол һалбаридань һаад хэхэ, зүрилшэлдэхэ ёһогүй. Шэрүүбтэр нооһотой хонид республикын зарим нютагуудай газар дайдаар бэлшэжэ ябахадаа нарин нооһотой хонидто һаад хэхэгүйл даа.

Оттолон үгы боложо һалахаяа байһан буряад үүлтэрэй хонидоо зарим ажахынууд нютагтаа бусаажа эхилбэ. Эдэ хонид дэлгүүрэй эрилтые хангаха, нютагай байгаалиин эрхэ байдалдашье таараха байна. Тэрэ мүртөө нютагай үүлтэрэй хонид шэрхи, үбһэ тэжээл ехэ эдингүй, гол түлэб бэлшээд, дулаан байрадашье ехэ баһгүй үбэлжэдэг байһан ха юм. Тиимэһээ тэдээндэ зайн галай гэрэлээр гэрэлтүүлэгдэдэг, дулаасуулагдадаг һайн хашаа хэрэггүй, бүлеэгдэһэн үһаншье хэрэггүй болоно. Тиигэжэ буряад хонид нооһонойнгоо шанараар мериносто хүрэхэшьегүй һаа, мяханайнгаа шанараар дээшээ байдаг.

Нигэжэ республика соо ондо ондоо үүлтэрэй хонидые үсхэбэрилхэ тодорхой түсэб зохеогдожо, оэелүүлэгдэжэ захалаа. Жэшээнь, эндэ шэнэ түхэлэй хонидые бии болгохын тула таарахаар газартань буряад үүлтэрэй хонидые нарин нооһотой хонидтой холёод үсхэбэрилжэ туршаха зорилго табигдана. Илангаяа нарин нооһотой мериносуудай саашадаа ёһоор өөдэлхэеэ болиһон, тэдэнэйнь мүртэй ашаг үрэ үгэдэггүй аймагуудта, ажахынуудта шэрүүбтэр нооһотой холимол үүлтэрэй хонидые үсхэбэрилөөд туршаха байна. Тиигэжэ республикада Семипалатинска областьһоо казахай томо һүүлтэй, мүн Воронежһоо ута-өөхэлиг һүүлтэй, тэрэшэлэн Монголһоо байдрагай үүлтэрэй хонид асарганхай.

Мүнөө үень энэ программые бэелүүлхэ бүхы хэрэгтэй юумэн бии болгогдоо. Тиимэ холимол үүлтэрэй хонидые үсхэбэрилжэ дэлгэрүүлхэ түбүүд болохоор ажахынуудшье тодорхойлогдоо.

Бүхы дээрэнь эдэ бүгэдэһөө ямар тобшолол хэлтэйб? Гол юумэнь гэхэдэ, урдань хаана, ямар үүлтэрэй мал, хэн үсхэбэрилхэб гэжэ Москваһаа заажа, зонхилжо байдаг заншал бусалтагүй ошоо.

Забайкалиин эрдэмтэд, мэргэжэлтэдэй хонишодой ехэ хүдэлмэриин ашаар энэ һалбари өөрынгөө бодото шэглэлэ олохонь, эгээл таарамуу гүримаар эрхилэгдэдэг болохонь. Тиимэһээ нютаг, ажахы бүхэн өөһэдынгөө арга боломжо, ашаа үрэ харажал, өөһэдтэнь таараха үүлтэрэй хонидые шэлэжэ үсхэбэрилхэ болоно.

В. БОВАЕВ,
«Сельская жизнь» газетын корр.
Шэтын область—
Буряад Республика.

Буряад Республикын 70 жэлэй ой

БЭЛЭДХЭЛ ТҮЛЭГТӨ ОРОНТОБО

Зунай хаһа орожо, хото, хүдөө нютагуудта спортын олон тоото зүйлнүүдээр һорилго, мүрысөөнүүд боложо эхилбэ. Тэдэнэй нэгэ гол зүйлынь гэбэл, энэмнай республикын спортын зунай нааданууд болоно. Республикын хүдөө нютагуудай спортсменүүдэй дунда хүндэтэй болоһон энэ мүрысөөе байгша оной июниин 18-һаа 20 болотор үнгэргэхөөр эмхидхэлэй комитет хараалба. Манай корреспондент болохоёо байгаа, наадануудта хэр зэргэ бэлэдхэлэй ябажа байһаарнь һонирхожо, республикын Физкультура болон спортын гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ В. П. Кондаковто хэдэн асуудалтайгаар хандаба.

АСУУДАЛ: Владимир Петрович, республикын зунай спортын наадануудта ямар хубилалтанууд оруулагдааб, спортын хэды зүйлнүүдээр мүрысөөн болохонь гээшэб?

ХАРЮУ: Байгша ондо үнгэргэгдэхэ зунай спортын эдэ наадануудта бүхы республикын районууд, тэрэ тоодо Улаан-Үдэ хотын Октябрьска, Железнодорожно, Советскэ районууд хабаадаха болоно. Зунай наадануудай программада волейбол, футбол, гиир үргэлгэ, буряад барилдаан, һур харбалга, городки, аргамжа таталга болон хамтадаа спортын 10 зүйл оруулагдаха юм. Байгша онһоо энэ нааданда манай республикын ажалшадай дунда хүндэтэй дүрэ буляалдалгын барилдаан, бокс оруулагдаа. Тиимэһээ бүхы наадануудай мүрысөөнүүд һонирхолтойгоор үнгэргэгдэхэнь дамжагүй.

АСУУДАЛ: Владимир Петрович, Буряад Республикын байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойн баярта эдэ мүрысөөнүүд зорюулагдаха. Мүнөө ехэ нааданда бэлэдхэл хэр зэргэ хэгдэжэ байнаб? Манайда айлшаар хааһаһаа спортсменүүд ерэхээр хүлеэгдэнэб?

ХАРЮУ: Зүб даа, зүб. Мүнөө республикын байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойн һайндэртэ бэлэдхэл хаа хаанагүй үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдажа эхилэнхэй. Республикын болон хүдөө нютагуудай спортсменүүд «Сурхарбаан-93» гэһэн уряа доро спортын наадануудта оруулагдаһан программын зүйлнүүдээр аймаг бүхэндэ мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ, түрүү һуурида гараһан хүбүүд, басагадһаа аймагайнгаа суглуулагдамал команда бүридхэхэ болоно.

Буряад ороной байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойн баярай һайндэр байгша оной июлиин 3—4-дэ болохоор хараалагдаа. Тиин Сурхарбаанай наадануудта Усть-Ордын, Агын автономито округуудай команданууд уригдаа.

Республикын спортын зунай наадануудай программын ёһоор, майн 1-һээ хүдөө нютагуудта волейболоор, футболоор, городкигаар, боксоор кустовой мүрысөөнүүд үнгэргэгдэжэ, нютагайгаа эрхим бэрхэ спортсменүүдые тодоруулжа, захаланхай. Тиихэдэ футболоор, городкигаар хэдэн бүлэг боложо хубаарһан командануудай дунда шанга тэмсэл эдэ үдэрнүүдтэ болоно.

АСУУДАЛ: Спортын зунай наадануудта оруулагдаһан боксоор, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөөнүүд баһал бүлэг бүлэгтэ хубаараа гээшэ гү?

ХАРЮУ: Республикын бүхы аймагуудһаа 168 боксёр Улаан-Үдэ хотодо сугларжа, мүрысөө үнгэргэхэ юм. Зургаан шэгнүүртэ хабаадаһан 8 хүнэй дундаһаа шалгаржа гараһан спортсмен Хори тосхондо үнгэргэгдэхэ түгэсхэлэй наадан да хабаадаха эрхэдэ хүртэхэ юм. Тиихэдэ буряад, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар, гиир үргэлгөөр, һур харбалгаар үнгэргэгдэхэ мүрысөөнүүдтэ 400-гаад атледүүд хабаадажа, чемпионуудаа тодоруулха зэргэтэй. Мүн эндэ спортын ветерануудай дунда һонирхол татамаар наадануud эмхидхэгдэхэ юм.

АСУУДАЛ. Владимир Петрович, жэл бүри үнгэргэгдэдэг спортын зунай наадануд спортсменүүдтэ, хүдөө нютагуудта ямар нүлөө үзүүлнэ, ургалта хүгжэлтэ үгэнэ гээшэб?

ХАРЮУ: Нэн түрүүлэн хүдөө нютагуудай хүбүүд, басагадай дундаһаа бэлиг шадабаритай спортсменүүдые элирүүлхэ, ээлжээ ээлжээгээр наада үнгэргэһэн аймагуудай түбүүдтэ спортын зал, стадионуудые заһабарилжа, барижа үгэхэ, тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо холын хараатай хэмжээ ябуулгануудые хараалһан тогтоол Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет республикын профсоюзуудтай, спортын комитедтэй хамта абаа һэм шуу. Тэрээнһээ уламжалан, республикын зургаан аймагта зунай наадануд үнгэргэгдэжэ, тэндэхи түбэй стадионууд, тосхон һууринууд болбосон түхэлтэй болгогдоһон байна. 1992—1993 онуудай туршада Түнхэнэй аймагай түб һууринда, Галбай тосхондо стадион, мэргэлэлгын сагаалса, спортын зал ашаглагдаһан байха юм. Мүн Закаменск хотодо, Үлэгшэн тосхондо стадион, спортын комплекс, Северобайкальск хотодо тамаралгын бассейн, Улаан-Үдын талха татадаг комбинадта, Зэдын аймагай Армагай дунда һургуулида спортын залнууд үүдээ сэлижэ, ажалшадай, һурагшадай сүлөө сагтаа бэеэ һорихо, мүрысөө үнгэргэхэ талаар таарамжатай зохид болонхой.

Хүдөөгэй спортын зунай наадануудые үнгэргэдэг болоһон сагһаа хойшо эдэнэрэй дундаһаа бэлиг шадабаритай спортсменүүд олоор урган гараа. Нэрлэб...

КОНКУРС-ХАРАЛГА СОНОСХОГДОО

Һүүлэй үедэ нютагуудай Советүүдэй хүтэлбэриин һуладаһан дээрэһээ хүдөөгэй олон һуурин, тосхонуудые ногоорулха, тэдэнние болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ анхарал багаар хандуулагдадаг болоһон байгаа. Мухар-Шэбэрэй аймагай захиргаан энэ дутагдалаа дары элирүүлжэ, тэрэнээ усадхаха талаар зохихо хэмжээнүүдые абахаар хараалба. Тодорхойлбол, 1993 оной туршада һуурин, тосхонуудаа ногоорууха... лаар аймагай конкурс-харалга ү... дэхөөр соносхогдоо. Тус конкурс 10-һаа ноябриин 10 болотор ург... хэ юм. Энэ болзор соо аймагай... рин, тосхонуудта ажаһуугшад бү... хамтаржа, үйлсэ, гудамжануу... захаар һөөг модо һуулгаха, бог... һоонь сэбэрлэхэ болоно.

Б. БОДИ...

Залуушуулай булан

ХҮНҮҮД ШЭНГЕЭР ХЭЗЭЭ АЖАҺУУДАГ БОЛОХОБИБДИ?

Тэрэ үдэр институтдаймнай хэшээлнүүд орой дүүрэбэ. Дүүрэхэтэйнь сасуу, үшөө дүү, хатарай ансамблимнай ээлжээтэ репетици болохо юм...

...Эсэшэнхэй, гэдэһээ үлдэшэнхэй юумэн институтдай байшанһаа үни харанхы болошоһон хойно гаража, автобусой буудал тээшэ һалирбаб. Тэндээ хүрэжэ зогсобоб. Энэ жэлдэ апрель һара соо хүйтэржэ, үдэшэндөө үшөөл бээрэхээр. Һалхин нюрга руумни хоротойгоор үлеэнэ. Гэбэшье автобус ерэхэ бээ гэжэ найдаад, байжал байнаб. Хэды саг үнгэрөө юм, бү мэдэе. Тиигэжэ байтарни үни хүлеэгдэһэн автобусни одоо ерэжэ, түлхилсэ, таталсаһаар тэрээ руугаа оробоб. Орожо ерээд, жолоошон тээшэ дүтэлхэдөө, билет абаха һанаатай, 30 түхэриг һарбайбаб. Харин тэрэмни: «Биледүүд үгы!»,—гэбэ. Зай, яахабши даа, үгыл хадаа үгы. Һууридаа ошожо һуугаад, замаа үргэлжэлүүлхэ баатай болобоб. Хотын түбэй дэлгүүр дээрэхи буудалда автобусой тогтоходо, бэшэ пассажирнуудтай хамта шалгагшын орожо ерэхэдэ яахабши. Миниин буудал үшөө холо. Яахаяа ойлгожо ядашаһан би абяа шэмээгүй һуужал мэдэбэб. Уданшьегүй шалгадаг эхэнэр миниин хажууда ерээд: «Танай билет»,—гэбэ. «Намда үгы»,—гэжэ, зэмэтэй үхибүүндэл харюусабаб. «Танһаа 100 солхооб»,—гэбэ тэрэ. «Үгы, жолоошондо биледүүдэй үгыдэ би зэмэтэй бэшэлби. Хаанаһаа тэдэнние абаха хүмбиб»,—гэжэрхибэб. «Олон юумэ шашажа байнгүй, 100 солхооб үгөөд орхигты. Үгы һаа, милици дуудахаб»,—гэжэ хинагша сухалдаба. Дурата дурагүйгөөр 100 түхэригөө гаргажа үгөөд, яла түлэһэнииемни гэршэлһэн квитанци хармаан руугаа хэбэб...

Теэд асуудалнууд, асуудалнууд... Хэзээ манай гүрэн түрэ мүнөөдэрэйнгөө доройтоһон байдалһаа гараха юм? Хэзээ автобусууднай һайнаар ябажа эхилхэ юм? Хэзээ хүнүүд шэнгеэр ажаһуудаг болохо юмбибди?

Эдэ асуудалнуудтамни хэн тодо харюу үгэхэб?

Баяр ГАЛДАНОВ,
Буряадай багшанарай институдай бурлад хэлэ бэшэгэй факультедэй оюутан.

ХАМТЫН ХҮСЭН ЕХЭ

Зэдын аймагай Оёорой совхоз хадаа гансал аймаг соогоо бэшэ, харин республика дотороо эгээл хүгжэнги ажахынуудай нэгэниинь болоно. Буряад Республикын арадай депутат Степан Матвеевич Филиппов хори гаран жэл соо энэ ехэ ажахые хүтэлбэрилнэ. Имагтал тэрэнэй ударидажа байха үедэ совхозынь хүсэтэ үйлэдбэритэй, бата бэхи социальна үндэһэ һууритай ажахы болонхой.

Ажахын хүдэлмэришэдтэй, мэргэжэлтэдтэй, ажалай ветерануудтай зүбшэн хэлсээд, удаахан саг соо бодожо үзэһэнэйнгөө һүүлээр Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой хамһабариин ажахы болгогдоһон байгаабди. Тиигэжэ ажахыгаа бутаргажа һалгаангүй үлөөгөөбди,—гэжэ совхозой директор, арадай депутат С. М. Филиппов хөөрэнэ.

Эдэ хоёр ажахы хэлсээ баталаад, нэгэ нэгэндээ туһалалсан, амжалтатайгаар хүдэлнэ. ЛВРЗ-гэй барилгашад совхозой хоёрдохи отделениин Тохой нютагта 150 хүнэй һууритай хүдөөгэй клуб барижа байна. Заводойхидой туһаламжаар һургуули-саад баригдаха. Ажахын түбтэхи котельные түгэс заһабарилха юм. Эндэхи дунда һургуулиин дулаасуулгын түхеэрэлгэ болон электропроводкые һэльбэхэ.

Ээлжээндээ совхоз нёдондо жэл заводой хүдэлмэришэдтэ 1125 центнер мяха, 50 гаран тонно хартаабха эльгээгээ һэн. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо 890 центнер мяха тушаагаа. Заводойхидые һүөөр хангаха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхозой директор—России Федерациин хүдөө ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ, арадай депутат С. М. Филиппов.

Н. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

СНГ: ТОБШО ҺОНИНУУД

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Эндэ эгээн түрүүшынхиеэ агнуурин ба спортивна, мүн фермернүүдэй хэрэглэхэ буу зэбсэг худалдалгын аукцион үнгэргэгдэхэнь. Санкт-Петербургын жасын биржэ дээрэ июниин 1-һээ энэ худалдаа наймаан эхилхэ юм.

Наймаанда 11 түхэлэй буу зэбсэг, тэрэ тоодо агнуурин хоёр янзын карабин, спортивна шэнэ түхэлэй пистолет табигдаха. Агнуурин слэгэр сэмгэтэй буу аукционой ёһотой омогорхол болоно. Фермернүүдтэ тусгаар зорюулагдаһан олон янзын үүргэ дүүргэдэг зэбсэг баһал хүн зоной анхарал татаха байха. Тэрэ бэеэ хамгаалха, агнаха, ветеринарна туһаламжа үзүүлхэ гэһэн гурбан үүргэ дүүргэхэ аргатай. Нэгэ сэмгэниинь шприц буудажа гаргаад, мал да гү, али амитанда тарилга хэхэдэнь, тэрэнь 20 минута соо хүдэлжэ шадахаяа болидог юм. Эгээл энэ үедэ аргаламжа тэрээндэ үзүүлхэдэ болоно.

Фермернүүдэй буу зэбсэгэй эхин сэнгүүд 120 мянганһаа 1,5 миллион хүрэнэ. Нимэ худалдаа наймаа саг үргэлжэ үнгэргэжэ байхаар түсэблэгдэнэ.

ТОМСК. Сибириин химкомбинадай радиохимическа цехтэ болоһон аюулай һүүлээр ороной хүүгэдэй олон хи санаторинууд эндэхи үхибүүдтэ путевконуудые дурадхаа. Семашкын нэрэмжэтэ хүүгэдэй саноторидо 100 путёвко Томск хотын ба Томскын районой үхибүүдтэ хүбаагдаа. Элүүржүүлгын хото шадархи лагерьнуудтал адли тэндэ үхибүүд түлөөһэгүйгөөр амарха.

БАРНАУЛ. Бүхы янзын трактор ба автомобильнуудта таараха 3 киловатт хүсэтэй «Г-96» түхэлэй генератор Алтайн Рубцовск хотын акционерно «Автотракторное электрооборудование» бүлгэм олоор бүтээн гаргажа захалаа. Шэнэ генератор урданайхиһаа хүсэтэйшье, хүнгэншье юм. Конструкторнууд генераторые шэнэ аргаар бүтээһэн байна. Тиимэһээ нимэ прибор бүтээн гаргадаг олохон предприятинууд ахигдаа. Оронойнмай бүхы тракторнууд мүнөө Алтайн генераторнуудаар хангагдана. Шэнэ генератор автомобильнуудшье һаяар хангадаг болохо гээд мэргэжэлтэд тоолоно. Хүнгэн автомобильнуудта заводой урдань дурадхаһан генераторнууд радиоприёмнигуудайнь хүдэлмэридэ һаалта хэдэг нэгэл дутагдалтай байгаа. Харин «Г-96» түхэлэй генератор гурбан бэшэ, табан фазатай хадаа радиоаппаратурын хүдэлмэридэ муу нүлөө үзүүлхэгүй. Волжско автомобиль бүтээн гаргагшад болон хилын саагуурхи хэдэн фирмэ шэнэ генератораар һонирхонхой.

ВЛАДИВОСТОК. Приморьин хизаарай түбтэ «Гмина» гэжэ нэрэтэй Польшын соёлой бүлгэм эмхидхэгдээ. Польшын арадай ухаан бодолой баялигуудтай танилсуулха, соёлой ёһо заншалнуудые һэргээхэ, хэлэ шудалха хэрэгтэ туһалха гэһэн гол зорилго тэрэнэй урда табигдана. Мүн фестивальнуудые, Польшын соёлой үдэрнүүдые үнгэргэхэ, уран һайханай выставкэнүүдые эндэ дэлгэхэ, польшо хэлэнэй класс нээхэ гээд түсэблэгдэнхэй.

Номгон Далайн России эрье дээрэ Польшын соёлой бүлгэм дэмы эмидхэгдээгүй. Хубисхалай урда тээ Польшын эрхим түлөөлэгшэд Алас-Дүрна зүг руу сүлэлгэдэ эльгээгдэдэг байгаа. Тэдэнэй олонхинь эндэ түбхинэжэ, хизаарые шэнжэлгэдэ, тэрэнэй экономико, эрдэм ба соёл хүгжөөлгэдэ горитой хубитаяа оруулаа һэн.

БИРОБИДЖАН. Еврейн автономито областьдо 100 миллион тоннооһоо бага бэшэ нефтиин нөөсэ бии гэжэ тоологдоно.

Олон жэлэй биофизическэ шэнжэлгэнүүдые шудалһан мэргэжэлтэдэй комисси нефтиин нөөсые эды шэнээгээр сэгнэнэ. Мүн хүршэ Хитадай Хэйлунцзян провинцида нефтиин томо хэбтэшын үргэлжэлһэн ушар энээнние гэршэлнэ.

США-гай нефтиин компаниинуудай түлөөлэгшэд тус автономиин нефтиие шэнжэлхээр бэлэн байна. Энэ талаар хөөрэлдөөнүүдые Биробиджанай институт үнгэргэжэ байнхай.

КРАСНОЯРСК. Буудажа алахаар хэһээгдэһэн сэрэгшэдые России талада дамжуулан үгэхэ гэһэн эрилтэ Красноярай хизаарай арадай депутадуудай бага совет Азербайджанай засаг түрын урда табиһан байна. Сэрэгшэдэй дунда Красноярскын нэгэ хүбүүн бии. Энэ эрилтые дүүргээгүй һаань, сибирягууд Азербайджанда эдеэ хоолой зүйлнүүдые эльгээхэеэ арсаха гээд мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

БИШКЕК. ... ниие доллар ... жа» байна. Майн ... тор 31 мянган ... байһан 1 мянган ... газ мүнөө США... долларто болоо ... асарагдаһан газ ... промышленна зар... приятинууд үйлэ... соохо баатай бол... рйн хирписын ... строитель» завод ... сад үйлэдбэридэ ... һүүрһэ хэрэглэдэг ... хубилалтануудые ...

Транспортдашье ... хүрэжэ ерэнхэй. Зо... мүнгэ хэрэглэхээ ... дээрэһээ республ... зондо гансал валют... лет худалдадаг б... гэһэн телеграмма ... хотоһоо ерээ һэн.

Сомоор бэшэ, ха... лютаар тоосодог б... хайгаа Узбекистан... нэтэрүүгээр һануу... лонхой. Иигэжэ дол... гызстаниие «... жа» байна.

ИТАР-...

…жэлэй ой…

…нэгтэ …50

урган гараа. Нэрлэ… сахан үнгэрэгшэ ж… гарайн аймагай … рээн тосхонһоо гур… бүүд, басагад ула… дын классай спорт… стерай норматив д… байха юм. Эдэнэрн… бэ гэхэдэ, гнир … Сергей Леонов, гур… лоор мүрысэдэг … Теслева, Александр… ханов гэгшэд болон … хааминай, Бэшүүрэ… райн аймагуудай … листнууд республик… гоо эрхим командан… лоно.

АСУУДАЛ: В… Петрович, мүнөө хү… дэ сагта спортын з… дээр амжалта түйла… шэ хэсүү. Эндэ с… нүүд эдэ бүхы бэ… нүүдые ягаад даба… наб?

ХАРЮУ: Сэхыен… хэдэ, бидэнэр физк… спортдо бэеэ үгэжэ… һаналаа табижа ябад… хидтэ баяр баясха… гаар хандадаг г… Спортын элдэб зүйл… рилго, мүрысөөнүүдь… гэдэг, эмхидхэдэг … нүүдэйл ашаар бүх… жалта, илалта түй… Тиихэдэ ооһэдынгөө … һаа гараһан спорт… тэ Улаан-Үдэ хотын… гаануудай, предприя… ралсалай газарнууд… публикын ажахынуу… тэлбэрилэгшэд али б… һаламжа, тэдхэмжэ … холо ойрын мүры… тэ ошохо болоходо… го үгэжэ, хубсаһа … хангажа байдаг. Ним… һайхан энэрхы сэдьх… һаламжа бидэнэртэ … гэлжэ үзүүлээгүй … республикын гү, али… гуудай спортсменүүд… ло ошохогүйнь ойл… Юуб гэхэдэ, Буряад… публикын Физкульту… лон спортын гүрэнэй… тедэй жэлэй гар… оройдоол табан мил… хэриг һомологдоно. … России Спортын ко… дунда эгээл бага мүн… лоно. Тиихэдэ манай… нэр—Шэтын, Эрхүү… ластьнуудай спортын… тедүүд жэл бүри 20… миллион түхэриг мүн… ташалжа байха эрхэ… лэлгэтэй юм. Энэ … бидэнэртэ ооһэдынгөө… дураар бага предп… нууд, коммерсантнууд… ламжа үзүүлжэ, б… Эдэнэрэй туһаламжаа… син, уласхоорондын … сөөнүүдые үнгэрг… Харин саашадаа яаха… нобибди гэһэн асууд… дэнэрэй һанаа үдэр … зобооһоор.

Физкультура ба … хүгжөөхэ, үргэн дэ… болгохо гээ һаа, … зоболонто мүнгэн бү… рэгыемнай бүтээжэ, х… рэмнай гаргаха болоо…

Республика соогоо … тэй спортын зүйл… хүгжөөжэ, шэнэ а… туйлаха гээ һаа, … зүгһөө ёһотой анха… дуулагдаха, тэдхэм… лэгдэхэ зэргэтэй ха …

Б. ЦЫРЕМП…
хөөрэлдэ…

…100

…конуудаа ногооруулха … конкурс-харалга үнг… хогдоо. Тус конкурс… инин 10 болотор үргэ… болзор соо аймагай … удта ажаһуугшад бул… гйлсэ, гудамжануудай … модо һуулгаха, бог ш… эхэ болоно.

Б. БОДИ…

БИШКЕК. Кы… нине доллар «бах… жа» байна. Майн 1… тор 31 мянган т… байһан 1 мянган к… газ мүнөө США-… долларто болоо. асарагдаһан газ хэ… промышленна зарим … приятинууд үйлэдбэр… соохо баатай болонх… рин харнисын «… строитель» завод б… сад үйлэдбэридөө … нүүрһэ хэрэглэдэг б… хубилалтануудые ябу… Транспортдашье … хүрэжэ ерэнхэй. Зон… мүнгэ хэрэглэхэеэ … дээрэһээ республикы… зондо гансал валют… лет худалдадаг бол… гэһэн телеграмма … хотоһоо ерээ һэн.

Сомоор бэшэ, ха… лютаар тоосодог бол… хайгаа Узбекистанш… нэтэрүүгээр һануул… лонхой. Иигэжэ долл… гызстанине «баха… жа» байна.

ИТАР—Т…

ТОЛИ

Ц. Сампиловай 100 жэлэй ойдо

ТАЛЫН ДУРАН ТУХАЙ ДОМОГЛОЛ

…ЗУРАГ «Талын дуран» гэжэ гү, али «Талын хоёр инаг» гээд нэрлэг-…дэ алдуу үгы гэжэ … Искусство шэн-… олон мэргэжэлтэд, …ёолиод энэ зураг …намжаһа бэшэнхэй, …бэшэхэ бэзэ.

…рһэн номууд соо-…һан оройдоо табан …шамжа эндэ тобшо-…урадхагдана. Ямар …ооһооб гэхэдэ: Е. А. …багай «Ц. Сампилов» …э монографи (1955), …адиновай «Границы» (1963), К. Б. Шу-… «Ц. Сампилов: …, графика» гэжэ …м (1976), минии …Сагаймнай хууда-…83), «Буряад үнэн» …толилогдоһон Л. Ц. …агай дурдалга мэ-…элнууд.

…хоёр инагай» эхэ …сквада Зүүн зүгэй … уран бүтээлнүү-…энэй музейдэ та-… байдаг. Улаан-… Сампиловай нэрэм-…һайханай музейдэ …хоёр инагай» буул-…и юм. Тэндэ хүбүүн …хоёрой ара талада …утаһан татаатай, …оолойнууд зурагдан-…зурагай хэлбэри уд-…һандараа гэжэ Ни-…амдинов олоно. Тин-…Талын хоёр инагые» …э-бэшэ, ондоо уран …буулгажа зураа гэ-…һанана.

…дээрээ телеграфай …буулгабарине Сам-…рөө хээ бшуу. Тин-…колоороо, энэ хадаа …ран зураашын өө-…раһан «алдуу» бай-… Хүнэй алдуу ололго …заагүй муу болгохо, …а гэһэн хэрэг бэшэ … Харин байһан юу-…ан соонь—алдуутай …алдууень, зүб һаань, …элирүүлхэ хэрэг-…э муу юумэн орой-

…ма Сампиловагай …р һаа, зурагай ге-…ай наһан гуша гара-…ан хүнүүд болоно. …нь зурагые шэнжэ-…рдэнэн наһые һураг-…дүр абадаг, зурагые …хай туужа болгожо …байна ха юм. Нимэ …үүд бэе, бэедээ зү-…э гү? Манай һана-… Харин «Талын хо-…ай» баян үгэсоотэй, …доогоор «дуугаржа» …байһые гэршэлжэ

…ЭРХЭ СҮЛӨӨГӨӨ, …ОЛОҺОН МЭДЭРЭЛ.

…өрнин хуюсхалай …э болоһон буряад-…арадай шэнэ ажабай-…гэршэлһэн газаа та-…эгүүд эндэ үгы бай-…үлдэ табан жэлнүүдэй …хүбилха байһан тала …тэ хуушан янзаа-…ын харагдана ха). …ье зурагай байгуу-…оһоо гуманис ёһоной, …эрхэ сүлөөгөө, бэеэ …мэдэрэл яаха аргагүй гаража ерэнэ. Буряад-монгол арадта социалис хубисхалаар асарагдаһан сүлөөтэ шэнэ байдалые бидэ хаража абанабди»,—гэжэ Елена Панкратова бэшээ һэн. Энэ шэнжэлэгшэ хадаа хүнэй эрхэ сүлөөгөө, бэеэ олоһон мэдэрэлые энэ зураг соохоо олоо гэээшэ.

дые баабай, эжын наһанай гэхэдэ болохо. Эхэнэрэй нюурта эжын түһөө бии. Гэбэшье энэ эжы бэшэ, хамталһан образ ааб даа. Тэрэнь басаган хүнэй бэшэ, харин эхэнэр хүнэй хубсаһатай. Зураг Америкэ, Лондон абаашажа харуулагдаа. Америкын ковбойнууд, индейнэршье Сэлэнгын сэнхир талада, сэлмэг дулаахан үглөөгүүр баһал тиигэжэ хоёр нюдөөроо золгон харалсажа уулзабабди.

Талын харгыда намайе хүсэһэн танигдаагүй тэрэ басаганай хонгор һайхан нюдэн соо залуу наһанай унтархагүй ямар халуун гал, ямар ехэ охин, ямар хурса дүлэн байгааб!.. «Намһаа золтой хүн газар дээрэ олон юм гү?»—гэжэ хоёр нюдэнинь асуун байба. «Үгы ааб даа»,—гээд нюдэнинь харюусан байна. Тэрэ дары: «Сэсэн басагад олон юм гү?»—гэжэ нюдэнинь асууна. «Харил мэдэнэгүйб»,—гэжэ нюдэнинь урихаһаар батална. «Намһаа эрхэ, бэрхэ басагые хараһан хүн гүт?»—гээд нюдэнэйнгоо харасаар һурагшалан ябаба.

Хэн нэгэ залуу хүбүүндэ дурланхай басаган гэжэ аба абаһаар мэдэбэб... Дурлаһан басагые гү, али хүбүүе хараад, тэрэнэй сэдьхэлдэ юунэй боложо байһые мэдэнгүй байжа болодог юм аал? Бидэнэр ооһэдоошье.. Таа-

ДУРАН ТУХАЙ ТУУЖА

«Талын дуран» гэжэ зурагай сюжет орёо бэшэ. Тунгалаг зунай үдэр үндэр тэнгэри зэнхынэ, үргэн нэмжээ талын саана хаданууд хүхэрэн байна. Хуушан тосхон, тэргэдэ оруулһан сарнуудтай, ганса нэгэ хазаар моритой хүнүүд холо харагдана.

Зурагай тэг дунда буряад хубсаһатай хүбүүн басаган хоёр хазаар моритой гэшхүүлнэ. Залуу хүбүүн нэнгэн һагад ябажа, хажуудахи ханидаа юун тухайб даа хөөрэнэ. тэрэнь нюдэнэйнгөө нидхэ буулганхай, анхаралтайгаар шагнана.

«Талын дуран» — дуран тухай туужа байхаһаа гадна, Байгалай үмэнэхи талын һайханине нарин нягтаар харуулһан бүтээл болоно. Тэнюун, дэлгэр байдал зурагһаа анхилна: хүн эндэ эрхэ сүлөөгөө, жаргалаа эдлэнхэй. Уран зураашан өөрынгөө нютагые инмээр ойлгожо харуулһан байна,— гэжэ Клара Шулунова сэгнэнэ.

ЭЖЫН ТҮҺӨӨ БИИ.

«1927 он... Үрэжэлтэй жэл болоо. Энэ жэлдэ холын суудa гараха бүтээл хэгдэшоо: «Талын дуран» богони болзор соо, оройдоол һарын туршада һүхын аршаан дээрэ зурагдаһан байна. Тиинээ амархаяа ошоһон баабайган таниха айлдаа байрлаа ха. Зурагай геройнуунүүд ехэ һонирхожо. хараһан юм гэхэ. Юуб гэхэдэ, хазаар мори унаһан буряадуудай һуудал мориндо тон бэрхэ зоной һуудал гэжэ тэдэ олодог байгаа», — гэжэ Лыгжима Сампилова бэшэһэн байна.

ЗУРАГ ХАНШАН ГЭЖЭ «ДУУГАРААБ?»

Талын хоёр инаг хоорондоо юун тухай хөөрэлдэнэб? «Дуран тухай» гэһэн үгэ хэлэн дээрэ эрьелдэнэ. Энэ зүб байна. Теэд энэ асуудалда хайшаа харюу олохоб? Зурагые хайшан гэжэ «дуугаруулха» гээшэб? Этигэхэ гүт, өөрөө харюу бэдэржэ олохын тула хорёод жэл хэрэгтэй байба. Дэб дээрэ уран зохёолшын нэрэ, обогые хэлэнгүй, дуран тухай энэ монолог буулгахыем зүбшөөгыт.

«Хаанашье ябахадамни, халуун зүрхэндэмни хани турал һанагдаха, эрдэниһээ үнэтэй энэл хайрата нүхэдни, хэсүү тиимэхэн басагаһаар хэрын харгыда золгожо үзөө һэн гүт? Эдир һайхан наһанайнь, энхэ хонгор жаргалайнь хоёр улаахан хасартаа гэрэлтэн ябахыень хаража баясаа һэн гүт? Нөөхэ, нюуха юумэтнай үгы. Сэб сэхэ хэлэжэрхигты.

Газар юртэмсын али бухы зон галаб үеһөө наашаа нюдөөроо золгон харалсажа уулзадаг лэ ха юм. Бидэнэр өөһэдоошье залуудаа баһал дурлаад үзэһэн ха юмта... Намайе хүсөөшэ басаган наһанайнгаа нангин жаргалые намһаа далдалха гэжэ оролдоно. Теэд хүн инаг дураяа ягаад хадагалжа шадаха юм? Улаан нарые һэмжэн үүлэнэй саана нюуха гэһэнтэй тон сасуу хэрэг ха юм. Ехэл омог басаган гэжэ харабаб. Теэд омог байнышьегүй яахаб! Эгээ инмэ басаганай омогхон зантай байһанда хэн тэрэнине шоо үзэжэ, шөбто хараха юм? Омог отсомхон зангүй һаа, харин үзэмжэгүй шэнги һанагдаха һэн.

Һубарин харайлгажа, бэе бээ хүсэн алдажа наадан ябаһан хоёр булган шэнги нидхэнь, ута хара һорьмоһонинь басаганай шодые бага бодолготойшог, гунигтайшагшье шэнги болгоходол гэнэ. Нам тээшэ басаган наадалан һагад, туршан, сэгнэн һагад харана. Би баһал гэтээд абабаб. Басаганай шэг шарай нара һалхинда ябажа, бага хүрин-харашаг болонхой.

Айхабтар ульгам, урагшаа тэгүүлһэн, эмниг хара моринойнгоо жолоое басаган бүхөөр баринхай. Моринойнгоо жолооо һуладхаад, басаганай ташуур бариһан гараа бага хүдэлгөөл һаа, морининь харгын тооһоор намайе булаад, урагшаа шуумайжа ошохол, нюдэ сабшаха зуура хараа далда орохол».

Хэлэгты даа, хүндэтэ уншагша, энэ монолог бэлигтэй хүнэй гараар бэшэгдэһэн бэзэ! Тиимэл ха һэн! Хэн гэжэ һананат? Юрэдөө гэхэдэ, совет буряад литература болон искусство ямар баян гээшэб гэжэл би хэлэхэеэ һананаб. Монолог уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевай «Уулзалга» гэжэ рассказ сооһоо абтаба. Уран зураашан Цыренжаб Сампиловай «Талын хоёр инаг» ингэжэ «дуугаржа» үгэбэ ха юм.

Рассказ соохи басаганда байгша энхэрэл, хайрлал, омогорхол, тоомгүй, хүхюу зан, дээрэлхэхэ, һэдэлгэ, туршаха сэнэг зураг дээрэхи хүбүүн басаган хоёрто хуу бии гүбэ гэжэ элирнэ.

Хүнэй хараса, нюдэн олон юумэ хэлэжэ үгэдэг. Хэрбээ зураг дээрэхи хүбүүнэй нюдөө нээнхэй, сэхэ харанхай һаа, хажуудахи хани басаганайнь нидхээ буулгаад ябалга урданай эхэнэрэй дарлалта доро ябадаг үеые гэршэлжэ үгэнэ. Ондоо үгөөр хэлэхэдэ, энэ ёһотойл 1920-ёод оной басаган болоно.

Ажаллаха, жаргаха эрхэ сүлөөгөө олоһоноо ойлгоошье һаа, үсэглэлдэрэй барга буряад басаган хуушанай гуримһаа гүйсэд мултаржа үшөө үрдеэгүй ябана. Гэхэтэй хамта бидэ нидхэеэ буулгаад, дуран тухай шагнажа ябаһандань мэхэлэгдэхэ ёһогүйбди. Гэнтэ нидхэеэ үргөөд лэ аяглаха, аашалха, дуугарха болоо һаа, рассказ соохи басаганда адляар өөрынгөө дурые намтарлажа шадаха хабатай басаган ябана. Зүгөө доторойнь нангин мэдэрэл холо саана нюугаатай. Энэ нюуса хэзээ тодорхойлогдохо юм гэбэл, 1960-аад оноор тодорхойлогдохо байба. Энэмнай манда танил рассказ соохи басаган болоно.

Зураг рассказ хоёрой басагад, нэгэ талаһаань абаад харахада, адлинууд. Нүгөө талаһаань— ондо ондоонууд. Зураг дээрэхи басаган дорой, һула муу байһан дээрэһээ нидхэеэ буулгаа, моринойнгоо жолоо дүмүүгээр татаа бэшэ. Рассказ соохи басаган үлүү һайндаа дорюун аашатай, түргэн харасатай, моринойнгоо жолоо шангаар адхаа бэшэ. Хоёр басагад хэнинь хэнһээш дутуугүй, хоюулаа өөрэ бэрхэ, ажалша басагад харуулагдана. Эдэ хоёр үе сагайнгаа илгаае бэедээ шэнгээһэн басагад мүн.

Ц. С. Сампиловай «Талын хоёр инаг» гэһэн бүтээлэй баян удха, нарин хэлбэри энээгээр хизаарланагүй. Нимэ сэгнэлтэ би үгэһэн байнаб. Зүб буруусэмни уншагшад илгана бэзэ.

УРАН ЗУРААШЫН ХЭҺЭН АЛДУУ

«Талын дуран» гэһэн Сампиловай хэсүү һайн зурагай буулгабаритай заримдаа дайралдахаш. Энэ зураг хараһан хүнэй урда дабтагдашагүй һайхан типичнэ буряад тала халюуран үзэгдэдэг. Тэрүү саана ганса гэр халта харагдана, морёор хэн бэ даа хайшааб даа яарана, харин эгсэ шинии урда моритой хүбүүн басаган хоёр—хүбүүн басаган тээшээ нэнгэнхэй юушьеб һурана, али юун тухайб даа тэрээндэ хэлэнэ... Хэзээшьеб буряад тала нимэ байһан юм

Тэрэ үеые харуулха шэрэ будагые тон зүбөөр шэлэн һунгажа абалга соо уран зурагай хүсэн зангирна. Харуулжа байһан үе сагтаяа стиль таарана. Теэд һая би доро дурсагдаха байһан гутамшаг зүйлтэй ушарбаб. Зураг дээрэ мүнөөхи хүбүүн басаган хоёр моридоороо. Хүбүүнэй басаган тээшээ нэнгэһэн хэмжээн хубилаагүй, зүгтөө тэдэнэй саана ондоо пейзаж-телеграфна утаһанууд, заводой хоолойнууд зураатай... Шэнэ тала манай хазаар моритойшуулые баһа хубилгалсаа, эдэ хазаар моритойшуул талые шэнэдхэхэ хэрэгтэ гараа хүргэһэн байжа магад гэжэ зураг буулгажа зурагша ойлгоногүй.

Буряад ёһые сахиха гэжэ оролдоходоо, эдэ моритойшуулые хубилгангүйгөөр үлөөгөөд, тойруулан мүнөө үе сагые зурахадаа, алдуу хэнэбди. Хэлбэри удхатаяа огто таарахаяа болино»,—гэжэ Н. Дамдиновай бодомжолһон тухай би дээрэ тогтоо һэм. Дахин бү дабтая даа.

Аяар 1927 ондо зурагдаһан «Талын дуран» («Талын хоёр инаг») гэһэн зураг буряад уран зурагай томохон бүтээл болоно. Зүгөөр бидэ һожоргүйдэдэг зон хабди. Энэ зурагай бүтээгдэһээр 50, 60 жэлэй ой анхарагдангүй үнгэршоо. Харин 1997 ондо эхэ зурагай бэшэгдэһээр 70 жэл гүйсэхэ байна. Буряад республикын уран зураашадай холбоон, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл, эрдэмтэд, олоннитэ энээндэ анхаралаа хандуулха бэзэ гэжэ найдагдана.

Э. БАЛЬЖИННИМАЕВ.

Буряад Республикын 70 жэлэй ойе угтуулан

УРАН ШҮЛЭГЭЙ ҺАЙНДЭРТЭ УРИНАБДИ

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной правлени, республикын Соёлой министерство, Улаан-Үдэ хотын эрдэм һуралсалай захиргаан болон соёлой таһаг Буряад Республикын 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан уран шүлэгэй ехэ һайндэр нүгөөдэр, майн 31-дэ, үнгэргэхэнь.

Энэ һайндэртэ манай республикын бэлигтэ поэдүүд олоороо хабаадажа, шүлэгүүдээ уншаха. Һайндэрһөө ороһон мүнгэн олзо 1983—1993 онуудта бэшэгдэһэн эрхим һайн буряад шүлэгүүдэй антологи хэблэхэ хэрэгтэ нэмэри болгон дамжуулагдаха.

Республикын Уран зохёолшодой холбоон аймагуудай захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдые энэ һайндэртэ урижа, мүнөөнэй бэрхэшээлтэй үе сагта нютагһаа гараһан уран бэлигтэ поэдүүдтээ туһа дэмжэлгэ үзүүлхыень хүсэнэ.

Буряад уран шүлэгэй һайндэр Улаан-Үдэ хотын Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжын 46-дахи байшанда оршодог үхибүүдэй «ҮЛЬГЭР» гэжэ театр соо үдэшын 7 сагта эхилхэ.

Олоороо ерэхыетнай уринабди!

БУРЯАДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ ХОЛБООН.

Элбэг МАНЗАРОВ

ШЭНЭ ДЭБТЭРҺЭЭ

НЮТАГТАНЬ УЛӨӨ

Хүхэ торгон шугы соо
Хүхы шубуун донгодоо.
Жэгдэ ургаһан хуһад соо,
Жэгнэгдэһэн зүрхэн
доһолоо.
Аглаг тэнгэриин агаарта
Аялгаяа жэргэмэл татаа.
Амтатайгаар таалалдаһан
хоёрые
Аза жаргал дуудаа.

Нютагайнь хада, обоо,
Нахилзан дуулаа
ёохороо.
Нарин урин хуһахан
Найр хуримаа үнгэргөө.
Тогтууригүй нюдэнэйнь
нулимса.
Тоонто нютагтань үлөө,
Шэнэһэтэдэ айл нэмээ,
Шэнэ бэри буугаа.

ХАБАРАЙ УЯНГА

Хабар газаа..
Сэдьхэл, зүрхэмни
баяраар угтаа.
Сээжэдээ нияһанаа
Сэдьхэн хэлэхэб,
һууя суггаа.
Саһан хайлаа...
Һудаһанаймни шуһан
халин үерлөө.

Һанажа ябаһанаа,
Һарын сагаанда,
таалахаб үдэшэндөө
Наран шараа...
Наартай гоёор нютагни
хубилаа,
Минии досоо
Мүнхэ зула одоо
бадараа,

ЯМААН

Табан хушуун малай
Тайшаа ноён Азарга
Хонгорхон ямаас
удамаршаар
Хонин һүрэгтөө табиба.
«Ямаагаа дахахабди»—
гэлдэжэ,
Яһалханаар хонид
мааралдаа.
Ямба хэбэрээ үзүүлжэ,
Ямаан дарга бадарбал
даа:
—Амта шэмэтэй
ногоондо танаа
Абажа ябахаб, абархаб
һалхинһаа.
Хэнзэ ногоондо гаратараа,
Хурга оохэ хабиргадаа
Суглуулхат барандаа,—
гээд,
Эдеэлсэ бэдэрэн хагданда
Эгээн түрүүн дахуулһаар,
Ямаан хойшоошье
харангүй,
Ябаад үгөө ганайжа,
Хүл дохолон хонид,
Хойнотон хойноһоонь
һалирба.
Хатайртай зарим
нэгэнинь
Хэбтэжэ бута дэрлэбэ.
Бараг зарим
нэрэтэйшүүлынь
Борьбоо хабиржа захалаа,
Һүүл дахажа ябаашадынь
Һүлэмхи болон муудаа.
Үһанай сэбэрые Ямаан
Урид ужа тэнинэ.
Хүрсэлэгдэһэн һүри
сомоо соо
Хобшогор удамарша
ноёмнай
Һургааг дамжан гансаараа
ороод,
Һапаан соогоо хэбтэжэ
эдеэлнэ,
Һүрэг олон хонидынь
Хорёогой саанаһаа
шагаалдаад,
Шүлһөө гарган,
хоролхобошье,
Шэмэгүй хагдандаа
бэлшэнэ.
Хэнзэ ногооной гарахада,
Хэдыхэн үсөөн хонидтой,
Хондогор тарган Ямаан
Хүрэжэ ерэбэ тайшаадаа:
—Хушуун малай тайшаа!
Хэлэһэн захяаетнай
дүүргээб.
Хүйтэн үбэлые
яаншьегүй
Хонидтнай үбэлжэбэ,—
гээд,
Хэсыбэл даа Ямаан.
Хүзүүгээ дээшэнь үргэн,
Хатуу шэрүүн Азарга
Хоёр нюдөө үзүүрлэбэ,
Һарабшалан хонидоо
харахадань,
Муудаһан хатайр
түлгэнүүд
Маараладан тэндэ
хэбтэбэ..,

* * *

Саазалагдаа гү,
сагааруулагдаа юм гү,—
Саашань дуулаагүйб
Ямаас,
Ямаа дахажа хонид
шэнги
Ябахаяа болиё даа,
нүхэд,

…Р ХОЁРОЙ ЗУГАА ҺАЙХАН.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЗОЛГҮЙ АЯНШАН

(ОНТОХОН)

Нэгэ хүн олзо зөөри бэдэржэ, холын аянда зорижо гараба ха. Яба ябаһаар эзэгүй ужам ехэ тала газарта гаража ерэбэ. Нэгэшье айл, нэгэшье гол горхон харагданагүй, хооһон дайда уняартажа байба.

Абажа гараһан хүнэһэнинь дууһажа, гэдэһэнинь үлдэжэ эхилбэ. Эдихэ юумэ, ухуа унда хаанаһаа, яажа олохо гээшэб гэжэ ходол иишэ тиишээ хараашалан ябаба. Теэд юуншье харагданагүй, үргэн ехэ таладаа гансал хүхэ уняар зэрэлгээтэнэ.

Яба ябаһаар тэрэ хүнэй шадал тэнхээн һуларжа, арайхан гэжэ алхалжа, найгаргажа ябаба. Гэнтэ харан гэхэдэнь, харгын хажууда нэгэ сагаахан туулмагтай юумэн байба. «Хэн эндэ эдихэ юумэ хаяа, гээгээ гээшэб!»— гэжэ ехээр баярлаад, хажуу тээшээ халба һүрэн, тэрэ туулмагтай юумэ абажа, амһарыень тайлахадань, туулмагаар дүүрэн алтан, мүнгэн зоосууд байба. Аяншан хүн ехээр урмаяа таһараад, «Ай ян гэжэ даа! Эдихэ юумэн гэжэ һанаалби»,—гэжэ хашхараад, тэрэ туулмагтай юумэеэ хажуу тээшэнь шэдэжэрхибэ.

Золгүй аяншан зобожо, арай голтой амидыхан гэдэргээ гэртээ бусаһан юм гэлсэдэг.

Дэлхэйн арадуудай аман зохёолһоо

ГАНДЗИРРИ НУУР

Итальян онтохон

Нэгэтэ мүнгөөр зузаан шаг баян Мессинэ ерээ гэхэ. Хэды шэнээн мүнгэтэйгөө тоогоошье алдажархиһан—тиимэ баян хүн байгаа. Гандзирри нуурай эрьсэр тэрэ сэнгэхэеэ гараһан аад, гоё һайханинень хаража, ханажа ядаба. Баяшуул тиимэ зантай гүб даа—хэрбээ нэгэ юумэ гоёшоогоо һаа, заатагүй худалдажа абахаяа һанашаха.

Зонһоо тэрэ асууба:

— Энээхэн нуур хэнэйб?

— Хаанай!— гэжэ нэгэн тэрээндэ эрид харюусаба.

Баян хүмнай хаанда ошобо.

— Үндэр түрэлтэ, та намда тэрээхэн нуураа худалдажархиха байгаат.

— Яахадаа худалдахагүй гээшэбиб!— гэжэ байгаад хаан һарсаганаба.— Сэнгээ нэрлэгты! Хэлсэжэшье магадгүйбди.

— Зай, та сэнгээ хэлыт даа!

— Үнэ сэн ехэ бэшэл даа. Гандзирри нуурай оёорые алтан зоосоор бүглэгты. Һүүлээрнь би мүнгэеэ абуужам, та нуураа абаат. Хэлсэбэ гүбди?

— Болоо!—гэбэ баян. ..

Худалдажа абагшын гэнтэ ярашахада, хаан нуураа үнэгүйдүүлбэб гэжэ айшаба. Тиимэһээ тэрэ ухаангүй мэгдүүгээр:

— Үгы, хэлсээн үшөө дүүрээгүй. Алтан зоос мүнгэнүүд зогсомгошоо байха ёһотой!—гээдхибэ.

— Үгы даа, үндэр түрэлтэ хаан! Зоос мүнгэн хабтайгаад хэбтэхэ ёһотой.

— Зогсомгошоо! — гэбэ хаан.

— Хабтайгаад!—гэнэ баян.

Тэрэ үдэшэ хоёр наймаашан сэнгээ таарабагүй. Үглөөнэй улаан наранай Гандзирри нуурые гэрэлтүүлээдүй байтар, баян хаанайда гүйжэ ошобо.

Нүгөөдэрынь элжэгэ хүллэһэн тэргэнүүдээр, үшөө элжэгэнүүдтэ ашаһан туламуудаар алтан зоосуудые баян зөөжэ эхилбэ. Зуун үдэрэй туршада зуун элжэгэн алта мүнгэ зөөжэ дүүргэбэ. Нуурай эрьедэ алтан хаданууд бодхоогдобо. Һүүлээрнь алтан, мүнгэнүүдые нуурай оёорто хэжэ захалба.

Зоос бүхэнине бэе бэедэнь няалдуулаад, зогсоһон шэгтэнь зохидоор табихыень хаан өөрөө адаглажа байба. Алтан хаданууд хайлаһан мэтээр үгы болоһо, Гандзирри нуурай оёорто алтан жараахайнуудай наадажа байһаншуу болобо.

Зай, одоошье даа, һүүлшын үдэр, һүүлшын сагай ерээд байхада, ори гансахан хашарһан дуташабал даа, теэд яахабши!

— Зай, барагтай юм ааб даа,—гэжэ баян хүн хэлэбэ.—Нэгэ хашарһанай түлөө юу маажалдахамнай һэм даа?

— Үгы юугээ турьяба тээшэбта, хүндэтэмни?! — гэжэ хаан ухаа алдаба. — Нимэ үзэгдөө дуулдаагүй һайхан нуурые танда миинтээр үгэжэрхихэнь гэжэ һанаа гүт? Үтэр хашарһыемни асагты!

Сэхыень хэлэхэдэ, үнөөхи тэнсэлгүй баян хүнэймнай бүхы баялигынь ганса нуурта гарашаһан байгаа ха юм. Алахамшье гээ һаа, альга маахам болоһон тэрэ баарһанда хэнэй үгэһэн хашарһан байба гээшэб! Теэд хаанда энээн тухайгаа тэрэ хэлэхэеэ зүрхэлбэгүй.

— Аяар зуун элжэгэ урагша, хойшонь туухаяа һананагүйб. Тиитэрээ нэгэ хашарһа абахаяа һанаа юм һаа... оороо намда урьһалха болоот.

Сэхыень хэлээ хадаа, сэхэ руунь дууһан урбуулая. Хаан гээшэмнай үнөөхи баянһаа дутуугүй үгытэй, хаанай ханзые үни хада харханууд химэлжэ дууһаһан байгаа юм. Энээн тухайгаа теэд хэлэхэ һэн гү — баһал өөрын бодолтой хүн гээшэл. Тиигээд хэлэбэ:

— Яяр наймаашан шэнгээр хашарһанай түлөө наймаасалдаха. Хэрбээ мүнгэгүй юм һаа, Гандзирри нуураар шүдхэрөө хэхэеэ һанаһан хүмшн!

Баянай уур сухал бусалшаба:

— Аа, тиимэ бы,— гэжэ тэрэ хэлээд, саашань ингэжэ нэмэбэ.— Танай Гандзирриин тухай нуур үдэрэй зүүе харагшаб. Нимэ ехэ мүнгөөр өөртөө зохидхон далай худалдажа абаха юм байна.

Тиигэжэ занаад, наймаашан нуурай оёорһоо бүхы мүнгэеэ хамажа абаад, элжэгэдтээ ашахыень захирба.

Наймаанинь тиигэжэ бүтөөгүй һэн гэлсэдэг.

Баян хүн өөртөө далай худалдажа абаһан юм гү—мэдэхын аргагүй. Зүгөөр хаан ори гансахан алтан зоосгүй байһандаа үтэлхэ наһан болотороо хара бууһан юм гэдэг. Һанаадшье үзыт даа: баян хаан болохо ори ганса аргатай байгаа ха юм.

Б. ДЫМБРЫЛОВА
бурлаадшалба.

Хото, хүдөөгэй һонин

ХАЛУУНААР АМАРШАЛБА

Анхан Ага нютагһаа гүлмэрхэн залуугаар Улаан-Үдэ зорин ерэжэ, угаа ирагуу һайхан хоолойтой байһандаа Буряадай Гүрэнэй дуу, хатарай «Байгал» ансамбльда удаан саг соо арадайнгаа дуунуудые гүйсэдхэжэ гараһан Буда-Ханда Тарбаевна Дашиева эдэ үдэрнүүдтэ 55 наһаяа хүрэбэ.

Буда-Ханда Дашиева 60-аад онуудай үеэр «Байгал» ансамблиин бүридэлдэ ородог Россин Федерациин арадай болон габьяата артистнууд Бадма Балдаков, Чимита Шанюшкина, Клавдия Шулунова мүн Мүнхэ-Жаб Бадмаев болон бусад суута дуушадтай хоолой нэгэдэн, хатаршад, хүгжэмшэдтэй хабаяа үргэн, тэрэ үеынгөө агуу ехэ Совет ороной олон тоото аха дүү республикануудаар, Россин холо, ойрын хамаг шахуу хизаар, областьнуудаар, мүн Монголой Арадай Республикаар олон удаа гастрольнуудта ябаһан гээшэ. Тиихэдээ тэрэнэй ирагуу гүйсэдхэлгөөр хүгжэм, дуунда дуратайшуул буряад арадаймнай, илангаяа урдын аялга нугалбариин онсо шэнжые сэдьхэлдээ дүтөөр мэдэржэ, дуушые халуунаар угтадаг, үдэшэдэг байгаа.

Һаяхан Нарһатын соёлой ордондо нютагай хүн зон олоороо сугларжа, Буда-Ханда Дашиевагай ойн баяр ёһололые үргэнөөр тэмдэглэбэ. Эндэ дуушын түрэһэн нютаг Агаһаа түрэл түтимэйнь зон амаршалхаяа ерээ.

Дуу, хатарай «Байгал» ансамблиин бүлэг артистнар түрэл коллективэйнгээ үмэнэһөө халуунаар амаршалаад, гоё һайхан концерт наадаяа харуулаа. Эндэ мүн Зандан Жуу бурханай жасын марафон үнгэргэхээс ерэһэн СССР-эй арадай артистка Г. Шойдагбаева; Россин Федерациин габьяата артист В. Бальжинимаев; Буряад Республикын габьяата артистка Л. Галсанова; композитор, Россин Федерациин искусствын габьяата ажал ябуулагша А. Андреев; уран зохёолшо, «Байгал» журналай ахамад редактор С. Цырендоржиев түрүүтэй Буда-Ханда Тарбаевнае халуунаар амаршалаа.

— Би багаһаа хойшо Буда-Ханда Дашиевагай ирагуу һайханаар гүйсэдхэдэг арадай дуунуудые һайхашаан, гоёшоон үдөө һэм. Тон лэ өөрын аялга нугалбарлар гүйсэдхэдэг маягынь намда ехэ зохидшоогдожо, тэрэниинь даган дууряан һургуулиингаа уран һайханай бүлгэмдэ дуулагша бэлэйб,— гэжэ Галина Шойдагбаева амаршалгынгаа үгэ соо тэмдэглээ.

Тэрэшэлэн Ярууны аймагай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд сценэ дээрэ гаража, тэдэнэй зүгһөө Үльдэргын колхозой түрүүлэгшэ Лидия Даржаевна Цыбикжапова амаршалгын халуун үгэнүүдые хэлэбэ.

— Ярууна һайхан нютагта гушаад жэлдэ ажаһуунаб. Энэ баян дайда, тэрэнэй эзэд—ажалша малшад, таряашад, загаһашад, ангуушадтай харилсан танилсааб, нүхэсөөб. Тиимэһээ уужам Ярууна хоёрдохи нютагни болон тодороо. Хүндэтэ нютагаархидни, иигэжэ олоороо ерэһэндэтнай баяр хүргэнэб. Саашадаашье эбтэй эетэйгээр энэ бэрхэшээлтэй сагаа дабажа, энхэ амгалан, энэрхы сэдьхэлтэй, зол жаргалтай ябаял даа,— гэжэ үгэ хэлэхэдээ үреэбэ.

Б. ЖАНЧИПОВ.

АЙЛШАЛҺАНАА БУСАБА

Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын Буряадай автономито округой Буддын шажантанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Иван Александрович Мануев албанай хэрэгээр Монгол орондо айлшалһанаа бусажа ерэбэ. Тэрэ Монголой буддын шажантанай бүлгэмэй харюусалгата түлөөлэгшэдтэй, дасан, хиидүүдэй санаартантай уулзажа, нютагаингаа дасангай барилга тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэһэн байха юм.

Тэрэшэлэн Иван Мануев түбэд медицинын гуримаар эмшэлэлгэ хэдэг Аабатын Бумцэндтэй уулзажа, тэрэнние урниһан байна. Тэрэнэй урилгые эмшэн хүндэтэйгээр тогтоон абажа, ойрын сагта Усть-Ордын округ ерэхээр найдуулаа.

Иван Александрович Мануев эндэ мүн Японой, Америкын Буддын шажантанай бүлгэмэй түлөөлэгшэдтэй уулзажа, арга боломжоороо туһаламжа үзүүлхыень урялһан юм. Ушарынь хадаа мүнөө үедэ мүнгэ зөөриин дуталдаһан дээрэһээ Усть-Ордадахи дасангай барилга зогсоогдоод байха юм.

В. ДОРЖИЕВ.

ОНОНОЙ ХАМНИГАДУУД ТУХАЙ

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ц. Г Дамдиновай бэшэһэн «Ононой хамнигадууд» гэжэ номой 1-дэхи хуби июниин эхеэр Буряадай Эрдэмэй түбэй 102-дохи таһалга соо худалдаанда гараха байна. Энэ хадаа хэр угһаа хойшо Онон хатан голой эрье хүбөөгөөр ажаһуудаг хамнигадуудта зорюулагдаһан ном юм. Буряадууд соохоо эгээл урда буддын шажанай мүргэлдэ ороһон зоной ухаан бодол, ёһо заншал, хүмүүжэл, найр нааданһаа эхилээд, аман зохёол, нютаг голой ярянай хэлэн, үгүүлэл болон үгын сангай олон асуудалнууд энэ ном соо харуулагдахай.

Энэ номой хоёрдохи хубида Ононой хамнигадай түүхын уршагта асуудалнууд, отог отогой илгаае тодорхойлһон, Онон голой эрьеэр эртэ урда сагта ажаһууһан зоной хүһөө шулуунуудта, хабсагайда хэһэн элдэб зурагууд болон бэшэгүүд, элитэ хүнүүдэй хүдөөлүүлэгдэһэн газар тэндэхи зоной зан заншал, ажал хүдэлмэри тухай бэшэгдэһэн ном энээнэй удаа худалдаанда ороха ёһотой. Үргэн олон уншагшад, Ононой хамнигадтай түрэл саданар бологшодто, нютагай түүхээр һонирхогшодто уншахаар лэ ном байха.

Манай корр.

Амаралтынгаа үдэр хүбшэлхэс... П. БУРМАКИНАЙ фотоэтюд.

ЭЭЛЖЭЭТЭ ДУГААР ТОЛИЛОГДОБО

«Жизнь Иволги» гэжэ районно газетын «Баян Тугад» гэһэн хабсаргалтын ээлжээтэ дугаар һаяхан барлагдан гараба.

Энэ бишыхан газетын түрүүшын хуудаһан тахилгата мүргэлтэ үлзы һайхан Баян Тугад хадын хормойдо түрэһэн Бабасан Цыреновэй уянгата ульгам шүлэгүүдээр, уран шүлэгшэ тухай хэдэн үгөөр ба тэрэнэй уншагшадтаа хандаһан хандалгаар эхилнэ. Буряадай багшанарай институдай хэлэ, бэшэгэй факультедэй 3-дахи курсын оюутан Б. Цыреновэй Ивалгын совхоз-техникумэй соёлой байшан соо майн тэнгээр үнгэргэгдэһэн эстрадын дуу хүгжэмэй концерт тухай корреспонденци толилогдоо.

2-дохи, 3-дахи хуудаһануудта Бурхан гэһэн иинитэ гаршаг доро «Бурхан шажанай һургаалые дэлгэрүүлэгшэ» гэжэ гаршагтай Е. Пронтеевагай эхэхэн статья дүрэ-зурагуудтайгаар барлагдаһан байна Энэ статья бурханай һургаалые үзэжэ, дээдын нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, Санкт-Петербургын дасанай шэрээтэ гэлэн лама Данзан-Хайбзун Самаев тухай бэшэгдэнхэй. Ажалай ветеран Сергей Бахлаевай «Наһан» гэһэн шүлэг баһал эндэ үгтөө.

Дүрбэдэхи нюуртань «Амаржа һуухадаа» гэһэн иинитэ гаршаг доро Бэлигэй толи («Билиг-ун-толи»), тухатай зүбшэл, Ивалгада ажаһуугшадай анхаралда гэһэн соносхол барлагдаба. Б-Х. Убушеева Б-Х. Галсанова хоёр ивалгынхидта ба эмхи зургаанудай эдэбхитэдтэ хандахадаа, Хэжэнгын аймагта Джарун Хашорой субаргын барилгада хандиб оруулхыень урялна.

«Баян Тугад» газетые Е. Цыденова бэлдэһэн байна.

Д. ДОНДОКОВ.
Ивалга.

Агын һонин

ҮНЭ СЭН ХАЯЛСАН ХУДАЛДАГДАА

Һая һуурнай ехэ талмай дээрэ автомашинанууд сэн хаялсаанда табигдажа наймаалагдаба.

ГАЗ-52 түхэлэй автомашинын анхан сэнгынь 106 мянгата байжа, нэмэ нэмэһээр 1 миллион түхэригтэ хүрэжэ, Ц. Норбоев гэжэ фермер тэрэ доронь мүнгөөр худалдажа абаба.

Хоёрдохи, «ЗИЛ» түхэлэй ашаанай машина, түрүүшынгээ сэнгээр наймаалагдаба. Тэрэниие абаха дуратайшуул хомор байжа, Б. Шойдоков оройдоол 100 мянган түхэригэй машинатай болохо талаанда хүртэбэ.

Тус автомашинануудые Агын районой эд зөөриин комитет сэн хаялсаанда табиһан байна.

БАГШАНАРАЙ ЕХЭ ЗУБЛӨӨН

Зугаалайн дунда һургуулида багшанарай ехэ зүблөөн боложо үнгэрбэ. Суглаанда хабаадагшад буряад һургуулиие саашадань яажа хүгжөөхэ тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэд. Энэ хэмжээ ябуулгада Буряад Республикын, Усть-Ордын, Агын автономито округуудай түлөөлэгшэд хабадалсаа. Тэдэнэр хэлэ бэшэгэй талаар Буряадай элитэ эрдэмтэд — докторнууд, профессорнүүд Г. Ц. Молоновой, С. Ш. Чагдуровай, Д. С. Дугаровай, доцент Д. Д. Ошоровой болон бусад мэргэжэлтэдэй элидхэлнүүдые анхаралтайгаар шагнаа. Тэрэшэлэн буряад хэлэ бэшэг, түүхэ заадаг Б. Г. Базарова (Захаамин), Б. Ц. Бальжинимаев (Шандали), Д. Д. Даши-Цыренова (Ага), Б-Х. Цырендоржиева (Ага) ба бусад дунда һургуулинуудай багшанарай дүй дүршэлөөр сугларагшад һонирхобо.

Зугаалайн дунда һургуулиинхид айлшадаа хани халуунаар, хүндэтэйгээр угтаа.

Ц. ГОНГОРОВ.

Телевидени

МАЙН 31-һээ ИЮНИИН 6 ХҮРЭТЭР

Понедельник, 31

«Останкино» канал.
7.00— Дүнгүүд. 7.45—Үглөөнэй гимнастика.— 7.55— Үглоо. 10.10— Фирмэ найдуулна. 10.30— Хара, шагна. 10.50— В. Шекспир. Хүүгэдтэ — зүжэг. 12.30— Гоол. 13.00— Шэнэ һонин. 13.20— «Горячев и другие». 17 ба 18 сери. 16.00— Шэнэ һонин. 16.25— Телемикст. 17.10— Блокнот. 17.15— Мультфильм. 17.40— В. Арафаилов аккордеоноор наадана. 17.50— Ниндопезндэ хэгдэһэн. 18.20— Одото саг. 19.00— Шэнэ һонин. 19.25 — Технодром. 19.35—Гоол. 20.05— Нөөсэ. 20.10— Тамхи татангүй туршагты. 20.40 Долоон хоногой сууряан. 21.10— «Горячев и другие». 17-дохи сери. 21.40— «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.50— Реклама. 22.00— Шэнэ һонин. 22.25— «Горячев и другие». 18-дахи сери. 22.55— Спортын һонин. 23.10— Уран зохёолшо Л. Леонов. 23.20— Бомонд. 23.50— Ажабайдал тухайнь. 24.20— Хабсаргалта. 24.40— Амар мэндэ. 01.20— Джем-Сешн. А. Городницкий.

«Росси» канал.
9.00— Мэдээнүүд. 9.25— Шударгы бэрхэ хүнүүдэй саг. 9.55— «Параллели». 10.10— Шарман-шоу. 11.40 Бэшэгүүд тухай бодомжо. 12.00— Хүүгэдэй хэлээшээр. 12.30— «Магия черная и белая» — фильм. 13.40— Таряашадай асуудал. 14.05— Америкын үзэсхэлэнтэ байгаали. 14.35— «Жертвы войны» — фильм. 16.15— Сүлөөтэй сагтаа.

Буряадай ТВ.
16.30— Фестивалиин галнууд. Уран һайханай-публицистическэ «Лад» видеоканал. 17.05— Улаан-Үдын хореографическа училищи (дабталга). 17.40— Танай гэртэ— уран бэлиг. 17.55— Байгал. 18.15— Ольга Серова зүжэг. 18.45— Камерной концерт. 19.00— мэшэгүүдэй республикын түрүүшын съезд. 20.2 ряадаар хэлэе. 20.30— гал. 20.50— Соносхо

«Росси» канал.
21.00— Мэдээнүүд. — Спортын элдэб 21.30— Ан амитан бу 21.45— Россин бизнес. Абаралга. 23.05— Үнэ руунь. 24,00— «Схва Лас-Вегасе» — фильм —Мэдээнүүд. 01.20— хөөрэнэ. 01.25— М хүгжэмэй һонинууд.

Вторник, 1

«Останкино» канал.
7.00— Шэнэ һонин. 7.25 — Үглөөнэй гимнастика. 7.45 Үглоо. 10.00— Фирмэ найдуулна. 10.20— Хүхюутэй хүгжэм. 10.35— «Просто Мария» — фильм. 11.20— Мультфильмнүүд. 11.50 Баримтата фильм. 12.40— Пресс-экспресс. 13.00— Шэнэ һонин. 13.20 «Жизнь и приключения четырех друзей» — фильм. 1-дэхи сери. 13.55— «Однокашники» фильм. 15.05— Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэр. 16.00 - Шэнэ һонин. 16.25— Ажалай мэдээнүүд. 16.40— Шэглэлээ һонголгото ба дэлгүүр. 17.10— Мультфильм. 17.35— Теннисээр Франциин чемпионат. 18.05 — Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэр. Концерт. 19.00— Шэнэ һонин. 19.25— Таджикистан: саашаа юун болохоб? 19.55— «Просто Мария» — фильм. 20.40— Москвагай кинофестивалине угтуулан. 20.55— Темэ. 21.40— «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 22.00 — Шэнэ һонин. 22.25— Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэр. Телемарафон. 22.45— Пресс-экспресс. 01.00 — Шэнэ һонин. 01.20— Мусульманнуудай һайндэр. 02.25 — Баримтата фильм.

«Росси» канал.
9.00— Мэдээнүүд. 9.25— Шударгы бэрхэ хүнүүдэй саг. 9.55— Урдаһай суута дуунууд. 10.25— Үнэн сэхэ руунь. 11.20— «К-2» дурадхана. 12.05— «Рост» студи. 12.35— Концерт. 13.25— «Катька — бумажный ранет» — фильм. 14.55— Таряашадай асуудал. 15.15— Үдэшын салон.

Буряадай ТВ
16.45— Мультфильмнүүд. 17.50— Д. Аюшеевэй нэрэмжэтэ хүүгэдэй хүгжэмэй 2-дохи һургуулиин хоор (дабталга). 18.35— Байгал. Экономическа «Пульс» видеоканал. 18.55— Тарилга тухай. 19.10— Үбэлжэлгын дүнгүүд.

«Росси» канал.
19.15— Россин Федерациин Верховно Соведэй сесси.

Буряадай ТВ
«Пульс» видеоканалай үргэлжэлэл. 19.40— тын уласхоорондын урнна. 20.15— Мэргэжэ зүбшэл. 20.25— Бур хэлэе. 20.30— Байгал. — Соносхолнууд.

«Росси» канал.
21.00— Мэдээнүүд. — Үдэр бүриин һа 21.30— Конституциин зүбшэн хэлсэнэбди. 21 «Санта-Барбара». 17 сери. 22.45— Сергей райла ерэһэн бэшэгүүд. — Баримтата фильм. 00 Александр Дольский на. 00.30— Үнэн сэхэ дагалагшад. 01.00 М нүүд. 01.20— Одод хө 01.25— Спортын элдэ нин. 01.30 Теннисээр нир.

Среда, 2

«Останкино» канал.
7.00— Шэнэ һонин. 7.25 — Үглөөнэй гимнастика. 7.45 — Үглоо. 10.05— Фирмэ найдуулна. 10.20— Мультфильм. 10.35— «Просто Мария» — фильм. 11.20— Худалдаа наймаан. 11.30— Баримтата фильм. 12.50— Пресс-экспресс. 13.00— Шэнэ һонин. 13.20— Баримтата фильм. 14.50 «Однокашники» — фильм. 2-дохи сери. 16.00— Шэнэ һонин. 16.25 Телемикст. 17.10— 50х50. 18.30— Клуб-700. 19.00— Шэнэ һонин. 19.25— «Толи» программа. 20.00— «Просто Мария» — фильм. 20.45— Миниатюра. 21.00 — «Версия». телевидени. 21.40— «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ һонин. 22.25—Пушкинда зорюулагдана... 24.30 — Пресс-экспресс. 24.40 — Мультфильм. 01.00—Шэнэ һонин. 01.20 — Баримтата фильм. 02.10—Футбол.

«Росси» канал.
9.00—Мэдээнүүд. 9.25 — Шударгы бэрхэ хүнүүдэй саг. 9.55—Искусство. 11.05 —Репортер. 11.20—Алтан һалаа. 11.50—«Терем-квартет» ансамбль. 12.30—Кинопюдэн. 14.10— Таряашадай асуудал. 14.35 — Сүлөөтэй сагта. 14.50—Аза жаргалаа туршая. 15.50—Концерт.

Буряадай ТВ.
16.05—Фильм. 17.30 — Хүн ба эрхэ 18.00—Байгал.

«Росси» канал.
18.20 — Россин Федерациин Верховно Соведэй сесси. 18.35—«Икс» вид нал. 19.35—Анхарагты луушуулай лотерей. 19 «Ракурс» программа. —Буряадаар хэлэе. 20 Байгал. 20.50—Соносхол 21.00—Мэдээнүүд. 21.2 «Нота бене» студи. 22 Си-би-эс ба Росси т программа. 23.20—Ксю 23.50—«Экзотика». 00 Спортын элдэб һонин. —Мэдээнүүд. 01.20— хөөрэнэ.

Четверг, 3

«Останкино» канал.
7.00—Шэнэ һонин. 7.35— Үглөөнэй гимнастика. 7.45— Үглоо. 10.05—Фирмэ найдуулна. 10.25—«Просто Мария»—фильм. 11.10—Хүүгэдэй телевидениин эблэл. 11.50 — Баримтата фильм. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00 —Шэнэ һонин. 13.20—«Станционный смотритель» — фильм. 14.25— Баримтата фильм. 15.30—Теннис. 16.00 —Шэнэ һонин. 16.25—Телемикст 17.10—Блокнот. 17.15 —Мультфильм. 18.10 — Джем. 18.40—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда...» 19.50—Шэнэ нэрэнүүд. Концерт. 20.00 — «Просто Мария» — фильм. 20.55—В. Этуш. 21.40 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00—Шэнэ һонин. 22.25—Футбол. 24.05 —Парадиз-коктейль. 01.00— Шэнэ һонин. 01.25— Юуншье боложо магадгүй. 01.55 —Пресс-экспресс. 02.05 — Баримтата фильм.

«Росси» канал.
9.00—Мэдээнүүд. 9.25 — Шударгы бэрхэ хүнүүдэй саг. 9.55 — Үглөөнэй концерт. 10.15—«Безумная Лори»— фильм. 12.15 — Хоозорниин хатан. 13.00—«Санта-Барбара». 174-дэхи сери. 13.50— Манай саад. 14.20—Бусалта. 14.40—Таряашадай асуудал. 15.05—«Хроника пикирующего бомбардировщика» — фильм.

Буряадай ТВ.
16.20 — Мультфильмнүүд. 17.30—Сагай сууряан. 18.10 —Байгал. 18.30—Һанаагаа зобожо байһан юумэн тухайгаа...

«Росси» канал.
18.55 — Россин Федерациин Верховно Соведэй сесси.

Буряадай ТВ.
19.25 — Мультфильм. 19.35 — Буряадаар хэлэе. 19.40—Байгал. 20.00— носхолнууд.

«Росси» канал.
20.10—Конституциин зүбшэн хэлсэнэбди. 20 Үдэр бүриин һайндэр. —Мэдээнүүд. 21.25—« та-Барбара». 176-дахи 22.15—Бодомжолоод 22.30 — Шэнэ иллюз 23.00—«Неопалимая К на». 23.30—Худаг ру нёлбо. 23.55—Хоккей. —Гэмтэ ябадалнуудай дээнүүд. 00.50—Спортын дэб һонин. 01.00 — М нүүд. 01.20—Одод хөөр 01.30 — Хоккей. (Үргэ лэл).

Пятница, 4

«Останкино» канал.
7.00—Шэнэ һонин. 7.35 —Үглөөнэй гимнастика. 7.45 —Үглөө. 10.05—Фирмэ найдуулна. 10.20—«Мария искусница»—фильм. 11.50 — Аяншалагшадай клуб. 12.50 —Пресс-экспресс. 13.00 — Шэнэ һонин. 13.20—Хүүгэдэй телевидениин эблэл. 13.55—«Милый лжец» — фильм-зүжэг. 16.00— Шэнэ һонин. 16.25—Бридж. 16.50 «Бизнес-класс. 17.05—Блокнот. 17.10 — Мультфильм. 17.40—Оршон тойронхи байгаалиин Бүхэдэлхэйн үдэртэ. 18.10 — Хүгжэмэй клуб. 18.50—Технодром. 19.00 — Шэнэ һонин. 19.20—СНГ-гэй хамтын дэлгүүр. 19.45— Хүн ба хуули. 20.15—Вагон-03. 20.45—Поле чудес. 21.40—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00 — Шэнэ һонин. 22.25—Долоон хоногой элитэ хүн. 22.40 — «Смерть в кино»—фильм. 24.00—Юуншье тухай бэшэ репортаж. «ВИД» дурадхана. 24.15—Политбюро. 24.50 Хүгжэм. 01.50 — Автошоу. 02.05—«На-на» бүлэг. 03.05 —Пресс-экспресс.

«Росси» канал.
9.00—Мэдээнүүд. 9.25 — Шударгы бэрхэ хүнүүдэй саг. 9.55—«Неопалимая Купина». 10.35—«Джентльмен шоу. 10.55—Ан амитадай аймагта. 11.55—«К-2» дурадхана. 12.50—«Санта-Барбара». 175-дахи сери. 12.40 — Сүлөөтэй сагтаа. 13.55—Концерт. 14.40—Таряашадай асуудал. 15.05— Ижица. 15.35—Мульти-пульти. 15.45—Нангин гурбан.

Буряадай ТВ.
16.05—Фильм. 17.30 — «Буряад орон» видеоканал. 18.30—Россин Хойто зүгэй арадуудай спортивна наадануud.

«Росси» канал.
19.05— Парламентын с

Буряадай ТВ.
20.05—Буряадай ма.

«Росси» канал.
21.00—Мэдээнүүд. 2 — Үдэр бүриин һайн 21.30—Спортын элдэб нин. 21.45—«У смерти хая репутация» — фи 23.25— Теннисээр тур 23.55—Задорнов. 00.45 Мультфильм. 01.00—Мэ нүүд. 01.20—Одод хөө 01.25—Һүниин клуб.

Суббото, 5

«Останкино» канал.
7.50—Үглөөнэй гимнастика. 8.00 — Пресс-экспресс. 8.10—Шударгы бэрхэ хүнэй субботын үглоо. 8.55—Шэнэ һонин. 9.30 — Спорт. 10.00—Марафон-15. 10.25— Экстро-НЛО. 10.55—Субботын автограф. 11.25—Байгаалине хамгаалгын шэнжэлэл. 11.40 — Медицинэ — таанарта. 12.20—Г. Улетова дуулана. 13.05— Соло. 13.35—Хабарай ревю. 14.05 — «Приключения Черного Красавчика»—фильм. 14.30 — Марафон-15. 15.20 — Мүлһэн дээрэхи Россин балет. 16.00 — Шэнэ һонин. 16.25—Үмсын зөөри эрхилэгшэдтэ. 16.35 — Теннис. 17.35—Европын телевизионно журнал. 18.05—Мультфильм. 18.50—Улаан квадрат. 19.30—Ан амитадай аймагта. 20.10—Оба-на-угол-шоу. 20.40 — «Последние дни Помпеи». 6-дахи сери. 21.40—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 22.00 — Шэнэ һонин. 22.25 — «Последние дни Помпеи». 7-дохи сери. 23.10 — Н. Караченцевэй бенефис. 24.05—«Резонанс» студи дурадхана. 24.30 — Пресс-экспресс. 24.40—Янза бүриин хүгжэм. 24.50—Футбол.

«Росси» канал
9.00—Мэдээнүүд, 9.25 — Дэлхэйе—өөрыгөө нюдөөр. 9.55—Формула-730. 10.25— Ералаш. 10.55 — Шудалагдаагүй юртэмсэ. 11.25 — «Бурда моден» дурадхана. 11.55—Грибоедовэй Чаадаевта ошоһон тухай. 12.10— «Заложница»—фильм. 13.40 —Хизааргүй футбол. 14.35 —Таряашадай асуудал. 15.00 —Алтан шоро. 15.30—Изабель. 16.15—Яажа ажаһуухабибди? 17.00 — Хүүгэдэй хэлээшээр. 17.30—Аяншалагын Россин бюро. 18.15 — Парламентын саг. 19.15 — Хүгжэм. 20.00—Тон июуса. 21.00—Мэдээнүүд. 21.2 Июниин кино. 21.40—Ү бүриин һайндэр. 21.50 «Умирать не страшно» фильм. 23.35—«К-2» ду хана. 00.05—Хоккей. — Спортын элдэб һо 01.00—Мэдээнүүд. 01.2 Одод хөөрэнэ. 01.25—Х кей.

Воскресени, 6

«Останкино» канал.
7.55—«Час силы духа». 8.55—Шэнэ һонин. 9.35 — Үглөөнэй гимнастика. 9.45— —Автошоу. 10.00 — Технодром. 10.10—Түб. 10.40 — Эртэ үглөөнһөө. 11.10 — Бултадаа гэртээ байхадаа. 11.40— «Спортлотогой» тираж. 11.55—Үглөөнэй одон. 12.45—«Валерий Чкалов»— фильм. 15.00—Пиф ба Геркулес. 15.10 — «Подводная одиссея команды Кусто». 16.00—Шэнэ һонин. 16.25— Мультфильм. 16.30—Аяншалагшадай клуб. 17.20—Гар урлал. 17.30—Мультфильм. 18.20—Панорама. 19.00 — Юун? Хаана? Хэзээ? 20.00 —Шэнэ һонин. 20.20 — Агаарта сэхэ хөөрэлдөөн. 21.00—Канска уласхоорондын 46-дахи фестиваль. 23.00—Дүнгүүд. 23.45— В. Толкуновагай үдэшэ. 24.40— Баримтата фильм. 01.00— Шэнэ һонин. 01.20—Рок-н-роллту.

Хайрата нагасынь, най, ажалай ветеран Ешин-Доржо Елбоно
РАДНАЕВАЙ
наһа бараһан ушара «Буряад үнэн» газет хүдэлмэрилэгшэ Е. Х. моновада редакциин лектив гүнзэгы шана гашуудалаа мэдүүлнэ.
Шэлэй заводой һуу най Рабочая үйлсын дахи гэрһээ майн 2 2 сагһаа хүдөөлүүлэ хэ.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Буряад Республикын Верховно Соведэй Президиумэй «Хүн зониие социальна талаһаа хамгаалгын асуудалнууд» — Э. Намсараевагай мэдээсэл.

«Бойскаудууд, уулзатараа баяртай»—Т. Якунаевагай тэмдэглэл.

Буряад Республикын 70 жэлэй ойдо, «Республикын экономико дэлгүүрэй оршондо»—В. Сагановай статья.

«Байгал—арадай баялиг» —К. Тулуевай тэмдэглэл.

«Президентын проектдэ дутуу дундануud олон»—В. Базаровай статья.

«Ерээдүйн ажал ябуулгын гол шэглэл»—С. Убеевэй статья.

«Үмсын зөөри тухай»— Б. Цыдыповэй статья.

«Хотын транспорт тухай" —Н. Горша гэгшын мэдээсэл.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо). ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000. Улаан-Үдэ. Калан дарищевлэлиин үйлсэ, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемнын — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соведүүдэй хүдэлмэриин ба нииитын эмхинүүдэй —2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй —2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-42-19, Закаменскда —30-61, Хоринскдо —2-31-67.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери— —2-23-67 вахта — 2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 7500.
Стереотипдэ тушаагдаһан саг: 19.25.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министерствэдэ 69-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.
Газетэ республиканска типографида хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.